

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Martin Drozd

**TYPOLOGIE AKTIVNÍCH SEPARATISTICKÝCH HNUTÍ
V EVROPĚ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2015

BIBLIORAFICKÝ ZÁZNAM

Autor (osobní číslo): Martin Drozd (R11078)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Typologie aktivních separatistických hnutí v Evropě

Title of thesis: Typology of contemporary European separatist movements

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 86 stran

Abstrakt:

Tato práce se věnuje tematice aktuálního separatistického dění na Evropském kontinentu (vyjma východní Ukrajiny, Kavkazu, Turecka). Přináší primární informace o pojmu separatismu a jeho vysvětlení, definuje také jeho konkrétní typy a případné jevy, provázející separatistické aktivity. Přibližuje přístupy ke klasifikaci a typologii separatistických hnutí, známé v politické geografii a v komparaci s následným rozbořem všech aktuálních separatistických oblastí v Evropě přináší na základě zvolené klasifikace aktuální přehled. Pro zpracování typologie byla vybrána klasifikace z pohledu příčiny a podpory separatismu.

Klíčová slova: separatismus, Evropa, typologie separatismu

Abstract:

This thesis deals about the topic of current secession effect on the European continent (except eastern Ukraine, the Caucasus and Turkey). The thesis givs elementary informations about the concept of secession and explanation also defines the specific types and other activities, that accompany the pursuit of secession. It contains the classification and typology of separatist movements, which are known in political geography. It compares all current separatist regions in Europe and the analysis in this thesis gives a complet summary ahead one typology about this topic. For the typology was chosen the classification causes of separatism and support of residents.

Keywords: separatism, Europe, typology of separatism

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Typologie aktivních separatistických hnutí vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D. a uvedl veškeré použité literární a internetové zdroje, které jsou předloženy v seznamu literatury.

V Olomouci, 10. 5. 2015

podpis

Chtěl bych poděkovat RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za vedení při tvorbě bakalářské práce, za cenné rady, informace a postřehy při zpracovávání a projevenou vstřícnost při jejím konzultování.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin DROZD**
Osobní číslo: **R11078**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Typologie aktivních separatistických hnutí v Evropě**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je provedení základní charakteristiky a zejména typologie současných aktivních separatistických hnutí na území Evropy (s výjimkou Turecka a severního Kavkazu). V teoretické části práce autor porovná různé varianty definic separatismu a rovněž přiblíží základní přístupy ke klasifikaci a typologii separatistických hnutí používaných v politologii a v politické geografii. Na základě těchto poznatků pak analyzuje významnější evropská separatistická hnutí a zařadí je do vhodně vybrané typologie.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

**Výběr vhodné literatury a pramenů bude proveden v rámci předmětu
KGG/BPRG1 - Bakalářská práce z regionální geografie 1.**

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **8. října 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 8. října 2013

Obsah

Úvod	8
1 Cíle práce	10
2 Teoretická část	12
2.1 Separatismus, iredentismus, autonomismus	12
2.2 Hodnocení a vnímání separatismu, důsledky.....	14
2.3 Nacionalismus a regionalismus	16
2.4 Klasifikace separatismu	19
3 Praktická část.....	22
3.1 Případová studie Španělského království	22
3.1.1 Katalánsko	27
3.1.2 Baskicko	31
3.2 Případová studie Spojeného království Velké Británie a Severního Irska	36
3.2.1 Skotsko	39
3.2.2 Severní Irsko	42
3.3 Případová studie Belgického království.....	46
3.4 Přehled dalších separatistických oblastí v Evropě.....	52
3.4.1. Západní Evropa.....	52
3.4.2 Severní Evropa.....	54
3.4.3 Pobaltí.....	56
3.4.4 Střední Evropa	59
3.4.5 Východní Evropa.....	65
3.4.6 Jižní Evropa	67
3.4.7 Balkánský poloostrov	70
4 Mapy.....	75
4.1 Mapa separatistických území Evropy z hlediska příčin	75
4.2 Mapa separatistických území Evropy z hlediska podpory.....	76
5 Závěr	77
Seznam použité literatury	81

Úvod

Jednu z velmi významných, obsahově širokých a informačně podstatných geografických disciplín tvoří politická geografie. V literatuře existuje široké spektrum definic, vymezujících podstatu této vědní disciplíny, například Petr Ort ji v díle *Úvod do studia politické geografie* definuje jako vědní disciplínu, „která studuje časoprostorové interakce politických subjektů, jejich geografickou podmíněnost i míru determinace geografických faktorů na jejich chování“.¹ Obecně lze tvrdit, že primární objekt studia politické geografie představují územně politické systémy a jejich interakce nejen vzájemné, ale i s geografickým prostorem.

Mezi objekty studia politické geografie tedy zcela přirozeně spadá i fenomén separatismu, tvořící ve svém evropském měřítku obsahovou náplň této práce. Jev separatismu je prostorově orientovaným jevem, mající vliv na administrativně-územní uspořádání, ale například i na politické rozpoložení nejen v místě svého výskytu. V současnosti bývá separatismus označován jako jeden z globálních problémů lidstva. Jeho výzkum je důležitý zejména z pohledu světové bezpečnosti. V majoritním množství případů bývá totiž doprovázen ozbrojenými konflikty, které mohou snadno překročit státní hranice a potenciálně ohrozit plošně rozsáhlejší oblasti a regiony. Vzhledem k faktu, že proces expanze nových států byl vlivem dekolonizací dřívějších závislých území prakticky vyčerpán, je v současnosti jen jediná cesta pro vznik nového státu, a to secese.²

Separatismus v Evropě je procesem, který disponuje nejen dlouhou historií, ale také aktuálností. Procesy decentralizace či desintegrace se v dnešní společnosti na Starém kontinentě stále častěji objevují jako jakási reakce na evropskou myšlenku založenou naopak na principech globalizace a integrace. Vzrůstající rozdíly mezi ekonomickou či

¹ ORT, Petr. *Úvod do studia politické geografie* str. 8

² BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?* str. 84

životní úrovní regionů v rámci jednotlivých států, stejně jako fakt nesouladu etnických hranic s administrativními v Evropě a touha některých etnik po sebeurčení, podněcuje separatistické sklony velmi výrazně i v probíhajícím 21. století. Ty se objevují v nejvyspělejších evropských zemích (např. Německo, Francie, Spojené království), ale i v dalších částech kontinentu a zkušenosti se separatismem na svém území má nejen v historickém kontextu i Česká republika.

Projev separatismu je charakteristicky doprovázen dalšími geograficky-společenskými jevy. Je velmi úzce spjat s myšlenkou nacionalismu, kdy stoupenci separatismu velmi často používají nacionalistickou rétoriku. Podle míry požadované separace jej lze dělit na specifické případy autonomismu a regionalismu, na dnešní Evropské mapě najdeme i snahy iredentistické. Každý úspěšný separatistický akt představuje velmi výraznou motivaci pro podobně smýšlející skupiny prakticky po celém světě, a tak je evropský separatismus sledován s výrazným přesahem i mimo kontinent.

1 Cíle práce

Primárním cílem bakalářské práce je tvorba typologie současně aktivně působících separatistických hnutí na území Evropy na základě zvolené obecné klasifikace, použitelné v politologii a politické geografii. Hlavní výstup bude představovat mapa států Evropy s přehledně lokalizovanými separatistickými oblastmi a jejich současná klasifikace v mapovém zobrazení. Z důvodu velkého počtu aktivně se profilujících separatistických hnutí nejsou do práce zařazeny oblasti východní Ukrajiny, Turecka a Kavkazu. Naopak, v úvahu jsou v práci brána všechna současná separatistická a segregáčnická hnutí, včetně těch, která mají v současnosti za hlavní cíl „pouze“ zisk větší autonomie a federalizaci dané země, razantní decentralizaci, případné uznání své separační organizace atd.

Při postupu k tvorbě samotné typologie bude v teoretické části práce nejprve vymezena definice pojmu separatismu, nastíněn globální přístup k hodnocení separatistických aktivit, včetně historicky rozporuplného přístupu v procesu uznávání nových států separační metodou. Vymezena bude také definice pojmů iredentismu, nacionalismu, autonomismu a regionalismu, jakožto jevů velmi úzce spjatých se separatismem. Dojde k obecné klasifikaci separatismu nejen z hlediska příčin a míry požadované segregace, ale i z dalších pohledů a stanovení některé z nich pro následující analýzu.

Bude proveden popis všech aktivně se prosazujících separatistických území a skupin v Evropě (s výjimkou východní Ukrajiny, Turecka, Kavkazu) s detailnějším a podrobnějším zaměřením na tři případové studie (Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Španělské království, Belgické království).

Na základě komparace těchto separatistických oblastí a zvolené klasifikace dojde ke zpracování typologie dnešních aktivních hnutí v Evropě prostřednictvím přehledné mapy a následného textového doplnění. Práce klade hlavní důraz na časovou aktuálnost a všeobecnou přehlednost.

Tvorba mapy bude provedena prostřednictvím softwaru ArcGIS verze 10.1 od firmy ESRI. Jako podkladová vrstva bude použita mapa administrativního členění Evropy online dostupná z portálu GADM.³

³ GADM – prostorová databáze umístění administrativních oblastí na světě, vytvořená pro použití v GIS a podobných mapových softwarech

2 Teoretická část

2.1 Separatismus, iredentismus, autonomismus

Ačkoliv by se na základě posledních událostí dnešní doby (např. referendum ve Skotsku o vyčlenění ze Spojeného království dne 18. 9. 2014, neoficiální referendum o separaci Katalánska ze Španělského království dne 9. 11. 2014 atd.) mohlo zdát, že pojem separatismu a jeho aplikace v reálném prostředí je jevem na evropském kontinentě relativně novodobým, realita je diametrálně odlišná. Jev separatismu totiž provází nejen evropský kontinent, ale i lidstvo jako celek de facto od počátku vzniku států jako formy organizace společnosti. Už od doby utváření prvních státních útvarů tak separací a oddělováním území vznikaly státy nové, jež bývaly zase pohlcovány silnějšími sousedy, aby se po určité časové prodlevě opět separovaly a tato spirála vývoje nebyla při postupném formování mapy Evropy a států ničím neobvyklým.

Separatismus v moderním pojetí se objevuje přibližně v polovině minulého století v Evropě v souvislosti s dalším fenoménem-nacionalismem.⁴ S malou časovou prodlevou pak na politickou scénu přichází i specifická forma separatismu označovaná termínem iredentismus (z italského „*irredento*“-neosvobozený), jež podle Vladimíra Baara představuje „národní hnutí, které má za cíl připojit k určitému národnímu státu území s národnostní menšinou stejného původu, žijící v jiném státu“.⁵

Pojem separatismus pochází z latinského slova *separare* tj. oddělit se. Jedná se tedy o dělicí proces, kdy na základě působení různorodých podmiňujících faktorů (např. rozdílný etnický původ, odlišné kulturní hodnoty, pocit útlaku ze strany centrální vlády, ekonomické pohnutky atd.) a často jejich syntézou dochází ke snaze, prosazované mnohdy politickou cestou, o oddělení dané části z původně celistvého státního území a v ideálním případě vytvoření nového nezávislého státního útvaru. Politický a kulturní

⁴ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?* str. 84

⁵ BAAR, Vladimír, Petr, RUMPEL, Petr, ŠINDLER. *Politická geografie* str. 30

geograf Robert Ištók ve svém díle *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie* v období globalizácie definuje pojem jako „tendenci nebo ideu, institucionalizovanou v hnutí, jehož cílem je oddělení (separace) části území a jeho obyvatelstva od určitého státu a to buď s úmyslem vytvoření nového samostatného státu anebo připojení k sousednímu státu (iredentismus)“.⁶

V literatuře, v důsledku široké škály možných skutečností, které mohou vést ke snaze o separování, lze najít celé spektrum definic. Umírněné a jakkoliv neradikalizované formy separatismu mohou vyústit federalizací státu, respektive udělením autonomního statusu pro dané, potenciálně zcela se separující území. Dochází tak k procesu decentralizace moci a přenosu části pravomocí směrem z jádra do regionálních místních samospráv, viz federativní uspořádání Belgického království.

Uplatňuje se tedy jev autonomismu, jedné z konkrétních separatistických forem. Ten v praxi obecně představuje úsilí menšiny dosáhnout územní nebo politické autonomie v rámci současně působícího státu.⁷ Na druhé straně, radikalizovaný separatismus může vést nejen k úplné separaci, ale i k ozbrojeným konfliktům, jako v případě balkánského separatismu. K vysokým ztrátám nejen materiálním, ale především ztrátám na životech, případně může aktivovat činnost separatistických organizací, transformujících se postupně do organizací s teroristickými znaky a bojujícími za oddělení všemi dostupnými prostředky, viz teroristická separatistická organizace ETA v Baskicku.

⁶ IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie* str. 25

⁷ FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie* str. 76

2.2 Hodnocení a vnímání separatismu, důsledky

Obecně lze říci, že globální vnímání separatismu, nejen v Evropě, je spíše negativní. Separatismus je totiž děj, který je ve zřejmém kontrastu se snahou každého státu na zachování své územní integrity.⁸ Každá případná úspěšná separační snaha a její mezinárodní uznání se navíc stává precedentem pro další obdobně smýšlející skupiny, kde vzdálenostní faktor ztrácí svůj význam, a tak celkový usus staví separatismus do pozice nebezpečného jevu. Přináší rizika v oblasti ekonomické, energetické ale i vojenské bezpečnosti. Často ústí ekonomickou stagnací či úplným kolapsem ekonomik států, deformací jejich politických struktur a může vést k prosazování totalitních forem vlád.⁹

Již na počátku 20. století se u úspěšných separatistických hnutí (vznik Norska (1905), Islandu (1918), případně Irska (1921)) poukazovalo na malou ekonomickou sílu osamostatněných území. Zejména ze strany, jež chtěla rozpadu zabránit. Všem byly prognózovány v případě separace nežádoucí důsledky jako razantní inflace, ekonomický propad, nízká životní úroveň obyvatel atd. Jak však čas ukázal, ne nutně musí separující se území ekonomicky strádat. Norsko oddělující se od Švédska, Island vyhlásující nezávislost na Dánsku a Irsko opouštějící Spojené království byly regiony v rámci původních zemí chudší. A dnes? Dnes se Norsko, Island a Irsko chlubí srovnatelnou, ne-li dokonce vyšší životní úrovní než Švédsko, Dánsko a Velká Británie.¹⁰

⁸ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?* str. 84

⁹ IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická struktura světa a jej vývojové tendencie v období globalizácie* str. 26

¹⁰ BAAR, Vladimír. *Globální problémy země: separatismus* str. 19

Podívejme se na komparaci aktuální úrovně HDI¹¹ těchto států, ilustrující zmíněnou skutečnost.

STÁT	Úroveň HDI / rok	Umístění v rámci světa
Norsko	0,944 / 2013	1.
Švédsko	0,898 / 2013	12.
Island	0,895 / 2013	13.
Dánsko	0,900 / 2013	10.
Irsko	0,899 / 2013	11.
Spojené Království	0,892 / 2013	14.

Tab. 1 Porovnání hodnoty HDI ve vybraných zemích v roce 2013

Zdroj dat HDI: <http://hdr.undp.org/en/data>

V posledních dekádách se objevují i nové pohledy, a tak na separatismus, původně paušálně odsuzovaný, je v současnosti nahlíženo i z pohledu nových přístupů, například z pozice fungování multietnických států a jedinečného práva národů na sebeurčení.¹² Toto právo, založené na syntéze demokratické a národní myšlenky, dalo vznik a fungování moderních států a podle organizace OSN je nezpochybnitelných právem každého národa. Nijak však nespecifikuje, zda do tohoto práva spadá i právo na separaci od existujícího státu, a proto je mezinárodní podpora těchto aktivit obecně nižší.

Problematika separatismu a následného mezinárodního uznání takových oblastí je značně rozporuplná. Jednou z primárních podmínek z hlediska světového práva na případné legislativní uznání nového, separovaného státu je předpoklad reálné a déle trvající kontroly de facto nově vznikající vlády nad celým nárokovaným územím. Při pohledu do nedávné historie však vidíme některé minimálně sporné akty. Při rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie, konkrétně při separaci Chorvatska a Bosny a Hercegoviny v 90. letech nebyl tento požadavek ani jednou naplněn. Vlády totiž ani zdaleka neměly pod kontrolou celé státní území. V případě Chorvatska takřka

¹¹ HDI - Index lidského rozvoje

¹² IŠTOK, Robert. *Štát na politickej mape sveta: politickogeografické a geopolitické aspekty* str. 93

třetinu území obsadili místní Srbové, kteří vyhlásili svá území za Republiku Srbská Krajina. O několik měsíců později byla uznána nezávislost Bosny a Hercegoviny, přitom v tehdejší době neměla vláda reálnou kontrolu ani nad polovinou svého teritoria.¹³ Výsledkem byla vlna kritiky i válečný konflikt v oblasti.

Lze souhlasit i s myšlenkou, vyřčenou profesorem Ištokem v knize *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*, kde tvrdí, že „proto státy zpravidla podporují realizaci separatismu jen v případě, kdy to prospívá jejich mocenskému postavení ve vztahu k sousední zemi nebo ke konkurentovi v rámci geografického regionu“.¹⁴ A v neposlední řadě negace a časté odmítavé postoje k realizaci separatistických snah ze strany mezinárodního společenství vyjadřují i jakousi solidaritu státům, kdy každý z nich může být potenciálně ohrožený rozpadem.

2.3 Nacionalismus a regionalismus

I přes snahy a masivní přesuny obyvatel, ke kterým došlo zejména po konci druhé světové války, neodpovídají totožně etnické hranice rozmístění jednotlivých národů státním hranicím v Evropě. Dominantně pak zejména po konci studené války a rozpadu bipolárního globálního systému spojeného s disperzí socialistických federací v Evropě (Jugoslávie, Sovětský svaz, Československo) došlo k umožnění realizace procesu naplnění národní identity. Procesy demokratizace v postkomunistických zemích, ale i trendy globalizace, způsobující vědomí prohlubování rozdílů nejen mezi jednotlivými státy, ale i v jejich vnitřních sférách a mající za následek rozklad národních a náboženských společenstev, se projevíly mimo jiné i v opětovném hledání etnické, národní a náboženské identity, v zintenzivnění separatistických snah a v touze po tvorbě nových států, prosazených na základě vlastního vnímání autonomie.

¹³ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?* str. 93

¹⁴ IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie* str. 25

S rostoucí mírou separatismu jsou spojeny i procesy vzrůstajícího nacionalismu, jakožto jednoho z typických jevů, bránících globální unifikaci. Jednoznačná definice pojmu nacionalismus neexistuje a v odborné literatuře se lze setkat s několika pojetími. Hans Kohn, považovaný za průkopníka studia nacionalismu, v přeložené čítance textů *Pohledy na národ a nacionalismus* editované profesorem Miroslavem Hrochem předkládá následující pojetí: „nacionalismus je politické přesvědčení, které představuje základ soudržnosti moderních společností a legitimizuje jejich nárok na autoritu“.¹⁵ Za přirozenou a zcela tradiční formu politické organizace pak považuje národní stát, jehož podstatou je co nejvyšší aktivita národa, jej tvořící.

Relativně odlišnou formulaci nabízí definice Roberta Ištoka, který v již zmíněné publikaci tvrdí, že jediným uvažovaným nositelem státní moci v nacionalistickém pojetí je národ, přičemž národ a stát by se měly demograficky a teritoriálně maximálně překrývat. Uvádí, že nacionalismus v sobě obsahuje velmi úzkou vazbu národa ke státnosti v podobě již existujícího státu nebo vazbu se snahou o vytvoření státu nového, vlastního.¹⁶ Přičemž pouze vlastní stát umožňuje ideální prosazení národa v globální komparaci.

Navazuje tedy ve výsledku na myšlenku Hanse Kohna o ideálním příkladu tzv. národního státu. Nacionalistické ideje obecně stojí především na přesvědčení, že lidská populace se zcela přirozeně dělí na národy, disponující odlišnými, identifikovatelnými charakteristikami a jediným typem legitimní vlády každého národa je forma vlastní národní vlády. K problematice definic a pojetí nacionalismu a národu obecně se pak vyjádřil britský historik Eric Hobsbawm tvrzením, že většina definic národů a nacionalismu je empirická, tedy založená na zkušenosti, a všechny jsou do jisté míry pouze dílčí a nedostatečné, což lze v praxi velmi snadno dokázat.¹⁷

¹⁵ HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a Nacionalismus* str. 87

¹⁶ IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická struktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie* str. 26

¹⁷ HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a Nacionalismus* str. 109

V dnešní Evropě existují v rámci státního území jednotlivých států regiony, odlišující se často průnikem několika reálií od zbytku území. Takové příklady regionů lze identifikovat například ve Španělsku nebo Spojeném království a nejčastěji se jejich obyvatelstvo odlišuje na základě etnické struktury, historického vývoje a s ním spojených kulturních znaků, na základě užívaného jazyka, náboženského vyznání, religiozity a celé řady dalších faktorů. Expanze takovýchto regionů byla a je dalším z doprovodných jevů separatismu, kdy zmíněné regiony nejčastěji požadují vyšší pravomoci a kompetence a tlačí na proces decentralizace daného státu.

Proces regionalismu de facto představuje specifickou formu separatismu s nejčastějším cílem neúplného oddělení a pojem definovali například geografové Baar, Rumpel a Šindler v jejich společné publikaci *Politická geografie* jako „snahu o prosazení autonomie určitého historicky, kulturně, národnostně nebo nábožensky (popř. i jinak) definovaného regionu vůči centrální státní moci s použitím politické moci“.¹⁸ Tento státní integritu narušující proces již pozměnil mapu Evropy tak, že vznikla diferencovaná struktura evropských regionálních autonomií, jež disponují rozdílnými stupni autonomie, která se odrazila ve vzniku mnoha regionálních institucí a orgánů s vzájemně odlišnými kompetencemi.¹⁹ V případě zformování samostatné a silné politické kultury uvnitř suverénního státu, lišící se od hlavního propagovaného politického směru státu, mohou dokonce vznikat velmi výrazné intrastátní regiony s přeshraničními vlivy. Takto generovaná politická identita zpravidla směřuje k snahám o politický separatismus.²⁰

¹⁸ BAAR, Vladimír, Petr, RUMPEL, Petr, ŠINDLER. *Politická geografie* str. 30

¹⁹ IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická struktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie* str. 27

²⁰ HNÍZDO, Bořek. *Mezinárodní perspektivy politických regionů* str. 99

2.4 Klasifikace separatismu

Postupně se dostáváme k příčinám, které vedou ke vzniku separatismu a jeho eventuálnímu dělení. V ohledu příčin se nejčastěji jedná o celý komplex vzájemně splynutých faktorů, podněcující obyvatelstvo na části suverénního státního území k myšlenkám na oddělení. Separatistická hnutí se velmi intenzivně formují v rámci etnik jednotlivých států, odlišujících se na základě historických procesů svými kulturními nebo jazykovými charakteristikami. Proto například separatismus etnický bývá také zpravidla separatismem jazykovým potažmo politickým. Případem mohou být například dnešní segregační snahy na území Španělského království, kde etnikum Katalánců, užívající vlastní jazyk katalánštinu a disponující osobitou kulturou, se snaží prostřednictvím regionálních politických stran o tlak na centrální vládu a získá maximální podpory ve svých separačních snahách.

Separatismus obecně vzniká na základě nespokojenosti a lze najít celou řadu dalších generujících faktorů. Příčinou mohou být náboženské rozdíly a ideologie, rasové či genderové pohnutky části obyvatel, ekonomické disparity v rámci státu, podněcující především v dobách recese nespokojenost a zvyšující rozdílnost jednotlivých regionů, pocity přílišného centralismu a útlaku ze strany centrální vlády atd.

Příčiny separatismu však zdaleka nejsou jediným hlediskem, podle něž můžeme jev diferencovat. Dalším možným klasifikačním kritériem může být míra separace, které chce konkrétní hnutí dosáhnout – cílem může být pouhé uznání skupiny jako zvláštního společenství (např. uznání dialektu za zvláštní jazyk), úsilí o získání zvláštních práv formou osobní nebo politické autonomie (regionalismus, autonomismus), ale také úplné politické oddělení od zbytku státu a separace či případná iredentistická skutečnost.

Dalším kritériem, kterým můžeme vyčlenit různé typy separatismu je teritoriální hledisko, tj. fakt, zda separování má být územní, nebo si klade cíle separovat se pouze na osobním základě. Dělicí linie mezi oběma druhy však může být velmi tenká až nejasná. „Teritoriální“ nemusí být separatismus pouze u skupin, které jsou územně

koncentrované – např. židovské emancipační hnutí v 19. století, které nemělo územní požadavky, vyústilo v „teritoriální“ sionismus. Jiným příkladem, kdy mezi teritoriální a neteritoriální separatismus nelze položit jasnou hranici, je turecký separatismus na Kypru: protože byla turecká menšina na Kypru původně rozptýlená po celém ostrově, usilovali předáci této menšiny o autonomii na osobním základě, po turecké intervenci se z ní nicméně vyvinul politický separovaný územní útvar.

Z právní roviny pak můžeme získat další možné dělení separatismu. Pokud snaha stojí v rámci právního systému daného státu, lze ji označit za legální, v případě, kdy porušuje právní hodnoty a stojí takzvaně mimo zákon, můžeme pro označení použít sousloví ilegální separatismus.

Na základě míry podpory separatistické skupiny v daném státě je možno separatismus diferencovat na snahu s relativně širokou, mírnou, případně nepatrnou podporou a lze získat i další dělení.

Pokusme se nyní uvést příklady různých kombinací separatismu podle příčiny, požadované míry a (ne)teritoriality separatismu s eventuálními příklady i mimo evropský kontinent, případně do historie.

Příčina separatismu	Požadovaná míra separace					
	uznání skupiny		autonomie		úplné politické oddělení	
u	neteritoriální	teritoriální	neteritoriální	teritoriální	neteritoriální	teritoriální
Jazyk	snaha o uznání African American Vernacular English (AAVE)	moravský jazykový separatismus	jakékoliv úsilí o uznání práv regionálních jazyků	většina autonomistických hnutí	jazyková společenství v Belgii	většina nacionalistických hnutí
Etnické rozdíly, kmenové rozdíly	úsilí o uznání Romů za národnost v Československu (80. léta 20. st.)	úsilí o uznání rusínské národnosti na Slovensku (90. léta 20. st.)	hnutí za práva turecké menšiny na Kypru (60. léta 20. st.)	většina autonomistických hnutí	apartheid v JAR (40.–90. léta 20. st.)	většina nacionalistických hnutí
Náboženství a ideologie	úsilí o povolení činnosti svědků Jehovových v Československu (20.–80. léta 20. st.); boj za povolení sociální demokracie v Rakousku (19. století)	snaha o dosažení autokefality makedonské pravoslavné církve; boj za povolení činnosti kurdských politických stran v Turecku	boj za posílení práv pravoslavného obyvatelstva v maloasijské části Osmanské říše	boj za posílení práv pravoslavného obyvatelstva v evropské části Osmanské říše	zbavení Židů občanských práv v nacistickém Německu; dobrovolná neúčast svědků Jehovových na politickém životě	plán vytvoření Chálistánu
Rasové rozdíly	boj za získání statutu domorodců (skupiny v USA)	snaha organizovat některé romské osady na Slovensku jako samostatné obce	boj za posílení práv domorodců (Latinská Amerika)	úsilí o vytvoření indiánských autonomních území (Nikaragua, Panama)	apartheid v JAR (40.–90. léta 20. st.)	Jihosúdánský separatismus (do vzniku nezávislého Jižního Súdánu)
Genderové rozdíly	-	-	separatistický feminismus, „Queer nationalism“, ad.	zákaz vstupu žen na autonomní území Athos (Řecko)	-	-

Tab. 2 Klasifikace a příklady separatismu

Zdroj: vlastní zpracování

Pro zpracování do výsledného mapového znázornění bude užito příčinné hledisko a faktor podpory příslušného hnutí.

3 Praktická část

3.1 Případová studie Španělského království

Jedním ze států na evropském kontinentě, který již delší čas aktivně zápolí se separatistickými tendencemi obyvatel na svém výsostném území, je Španělsko. Separatismus na území Španělského království je dlouho trvajícím místním fenoménem, který v novodobém historickém kontextu s přirozeně oscilující, ale poměrně vysokou intenzitou zaměstnává nejen vládu Španělska, ale potažmo celého kontinentu. Politická sféra na Pyrenejském poloostrově je ve velkém měřítku prosycena ne jedním nacionalismem, nýbrž mnoha nacionalismy, a tak je vysoká separatistická aktivita jen přirozeným vyústěním.²¹

Obr. 1 Španělské království

Zdroj: <http://www.spanelsko.com/>

Tento západoevropský přímořský stát na Pyrenejském poloostrově (součástí i Kanárské ostrovy a Baleáry) má rozlohu 499 400 km² a se svou formou vlády patří ke konstitučním monarchiím. Hlavou státu je španělský král, dnes Felipe VI, který usedl na

²¹ DANČÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě* str. 14

trůn v roce 2014 po svém otci Juanu Carlosovi I. Počet obyvatel Španělska činil přibližně 46,5 mil. v roce 2014²², hlavní metropolí se sídlem vlády je Madrid a dnes užívanou měnou Euro. Španělsko je součástí celé řady světových organizací, namátkou je členem OSN (14. 12. 1955), EU (1. 11. 1993, zakládající člen), NATO²³ či OECD²⁴ a úředním jazykem je stanovena španělština. Velmi rozšířené a užívané jsou však i regionální úřední jazyky jako například katalánština, galicijština, baskičtina nebo aranština.

Hrubý domácí produkt dosahoval v roce 2014 hodnoty 30 113 \$/ob.²⁵ a řadil tak Španělsko na pomyslné 28. místo ve světovém žebříčku. Drtivá většina věřících občanů se hlásí ke katolickému náboženství, a co se správního členění týká, tak 17 autonomních oblastí a 2 autonomní města, která se dále dělí na 50 provincií, tvoří celek s názvem Španělské království.

Můžeme tak použít ještě jeden termín k přesnější definici tohoto státu. Vyjma výše uvedené je Španělsko totiž modelem tzv. regionálního státu. V letech 1977-1982 získalo postupně rozsáhlou autonomii 17 oblastí, vydělených většinou na etnickém nebo historickém základě a značná část pravomocí tak byla postoupena od centrální vlády v Madridu do místních samospráv. Kompetence jednotlivých regionálních vlád však nejsou dnes totožné, a tak bývá regionalismus ve Španělsku označován jako asymetrický. Míra autonomie některých oblastí přesahuje jiné a naopak. O jistém druhu nadřazenosti může rozhodovat celý průnik faktorů z oblasti ekonomické, přes sociální až po kulturní. Podstatné je uvést, že ve Španělsku lze najít dvě primární skupiny regionů. Jsou to tzv. *fast-track* a *slow – track regions*. Ke skupině *fast-track*

²² Eurostat. The statistical office of the European Union. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20].

Dostupné z:

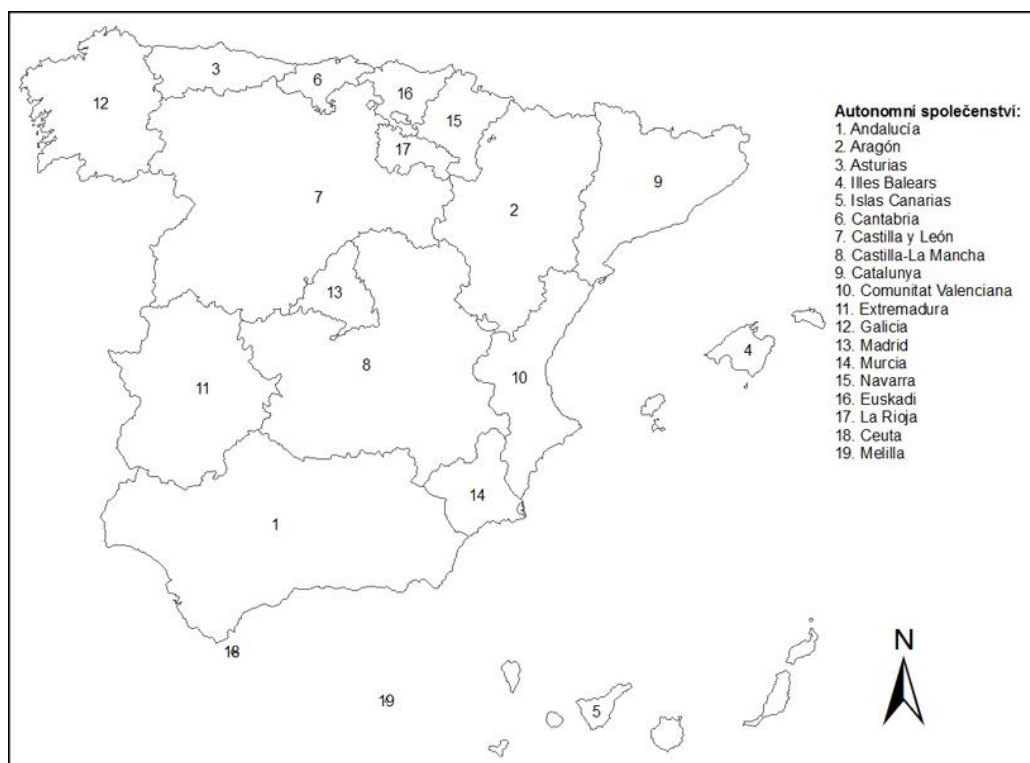
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>

²³ NATO-Severoatlantická aliance představující euroatlantický mezinárodní vojenský pakt

²⁴ OECD-Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

²⁵ International Monetary fund. Data and statistics. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=74&pr.y=15&sy=2014&ey=2014&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=184&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC&grp=0&a=>

regionů se řadí čtyři španělské regiony (Baskicko, Galicie, Katalánsko, jakožto historické regiony a Andalusie) se zvláštním statutem. Zbýlých 13 autonomních oblastí (Asturie, Aragón, Baleárské ostrovy, Cantabrie, Extremadura, La Rioja, Kanárské ostrovy, Kastilie a León, Kastilie-La Mancha, Madrid, Murcie, Navarra a Valencie) mají status *slow-track* regionů.²⁶

Obr. 2 Regiony Španělska

Zdroj: <http://www.ine.es>

Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami pak spočívá právě ve výše zmíněné míře uplatňované autonomie např. v jazykových otázkách, problematice zdravotnictví, systému vzdělávání nebo kulturní sféře. A tak zatímco vlády regionů z první skupiny mají větší pravomoci, tak možnosti vlád regionů z druhé skupiny jsou již redukovány a omezenější. Existují však výjimky, kdy region Valencie nebo Kanárských ostrovů má vyšší kompetence v oblasti zdravotnictví a vzdělávání, ačkoliv spadá pod *slow – track regions*.

²⁶ STOCKERTOVÁ, Jesica. *Formování a proměny španělského regionalismu – kolektivní případová studie čtyř španělských historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie* str. 18

Španělská ústava, jejíž zatím poslední změna proběhla v roce 1992, blíže nedefinuje pravomoci autonomních oblastí a tak tento otevřený regionalismus pracuje na základě bilaterálních dohod s centrální vládou. Jejím současným předsedou je Mariano Rajoy (2011, člen Lidové strany)

Jakkoliv však dnešní Španělské království patří k relativně výrazně decentralizovaným státním zřízením na evropském kontinentu, otázka separatismu a separatistické snahy určitých etnických skupin tím nejsou ve skutečnosti nijak otupeny. Díky často výrazně komplikované vnitropolitické situaci společně s vysokou mírou nacionalismu je realita spíše diametrálně protichůdná a problematika separatismu plní nejen články místních periodik, ale i programová zasedání centrální madridské vlády takřka každý den. Vždyť ani diktátorská vláda Francisca Franca, který nastoupil na trůn po ukončení španělské občanské války v roce 1939, a vládl až do roku 1975, nedokázala ani pomocí aplikací různých represí zadusit identitu a sebeuvědomění etnik Katalánců, Basků či Galicijců na území Španělska. V období následné demokratizace země pak došlo k již zmíněnému vytvoření zvláštního postavení jednotlivých autonomních oblastí. Katalánsko, Baskicko a Galicie byly kvalifikovány jako historické národy a autonomie se jich tedy týkala jako prvních, postupem času na ni však v různorodé míře dosáhly i další regiony²⁷. Otázka územní integrity Španělska je tak de facto od počátku 80. let minulého století trvale nastolena.

K nejvýraznějším a nejaktivnějším separatistickým hnutím patří ty v Baskicku a Katalánsku. Oba regiony spojuje hned několik totožných faktorů, které velmi výrazně podněcují a podporují nacionalistické a separatistické tendence místních obyvatel. Ti totiž v obou případech preferují vlastní jazyky, tedy baskičtinu a katalánštinu před španělštinou. Dalším argumentem obyvatel s kladným postojem k vlastní vládě je ekonomický pocit doplácení na zbytek země, prosperita Baskicka i Katalánska patří k nejvyšším v zemi a oba regiony patří k ekonomicky nejvyspělejším. Úroveň HDP dosahovala v roce 2013 v Baskicku 29,959 €/ob. a v rámci regionů jej řadila na první

²⁷ HRABÁLEK, Martin. Katalánsko a Baskicko, hrozby španělské územní integrity. *Mezinárodní politika* s. 14

místo v rámci celého státu, Katalánsko pak s hodnotou 26,666 €/ob. v témže roce obsadilo pomyslnou čtvrtou pozici za regiony Madrid a Navarra. V relativním vyjádření tak dosahovala úroveň HDP/ob. v Baskicku v roce 2013 úrovně o 34,5 % vyšší, než činil celostátní průměr v témže roce a v rámci regionu Katalánska byla tato cifra o 19,7% vyšší než průměr.²⁸

Dalšími regiony, které jsou pak v omezenější míře spojovány se separatistickými tendencemi, jsou oblasti Galicie, Andalusie, Kanárské ostrovy a Baleár či další regiony. Jejich snahy však není tak markantní a urputné a často bývají přehlušeny katalánským respektive baskickým voláním po totální nezávislosti. Případová studie je proto zaměřena na Katalánsko a Baskicko.

²⁸ Instituto Nacional de Estadística. Spanish Statistical Office. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.ine.es/prensa/np835.pdf>

3.1.1 Katalánsko

Autonomní region Katalánska se nachází při severovýchodním pobřeží Středozemního moře v sevření horského pásma Pyrenejí a nízko položeného údolí řeky Ebro. Na severu hraničí s Francií a Andorrou, na jihu s autonomním regionem Valencie a na západě s regionem Aragonie. Počet obyvatel Katalánska dosahoval v roce 2014 hodnoty 7,513 milionu obyvatel²⁹, jeho rozloha činí 32,114 km² a regionálním centrem je město Barcelona.

Z administrativního hlediska lze region dále diferencovat na 4 provincie (Barcelona, Tarragona, Lleida a Girona) a typickým rysem obyvatel je jimi užívaný jazyk mimo oficiální španělštinu-katalánština. Vymezení regionu z administrativního hlediska však nekoresponduje s etnickým vymezením oblasti nazývané jako *Països Catalans* (Země Katalánská). To totiž zasahuje i do regionů Valencie, Aragonu, do států Andory a jižní Francie, Itálie, a také na Baleárské ostrovy. A i když tato zmíněná, etnicky stanovená Země Katalánská nemá statut žádného právního postavení, celou ji charakterizuje razatní užívání katalánštiny. Zajímavostí pak je, že během Frankovy diktatury ve 20. století bylo užívání katalánštiny přísně zakázáno a až s následnou demokratizací země se objevily tendence a snahy o opětovné posílení jejího postavení. Katalánština obecně byla v období po diktátorské dynastii velice výrazným fenoménem, posilujícím etnickou soudržnost a hrdost a sekundárně také nacionalistické nálady. Nejen že pronikala do masmédií a násobil se počet knižních titulů v tomto jazyce, v roce 1990 byla katalánština povýšena do statutu jednacích jazyků Evropského parlamentu.³⁰

Celá oblast je vymezitelná též vlastní a bohatou kulturou, na které místní obyvatelé rádi demonstrují svou nezávislost na Španělsku. Snahy o různé formy samostatnosti mezi Katalánci mají v oblasti silně zapuštěné historické kořeny. Od vzniku jednotného

²⁹ European commission. Labour market informatik: Calaluña. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=ES&acro=lmi&showRegion=true&lang=en&mode=text®ionId=ES0&nuts2Code=%20&nuts3Code=null&catId=443>

³⁰ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 291

státu v 15. století probíhal až do poloviny 20. století boj za autonomii.³¹ A přestože jí na konci 70. let získali, oslabení separatistických snah se takřka nedostavilo.

Na počátku 80. let došlo k „legalizaci“ katalánských národních symbolů, například vlajky, již tvoří čtyři vertikální rudé pruhy na zlatém podkladu, region symbolizuje také vlastní hymna, posilující katalánské uvědomění a identitu.

Obr. 3 **Vlajka Katalánska**

Zdroj: echo24.cz

Při prosazování svých separačních snah se katalánci opírají o celé kontinuum jen obtížně zpochybnitelných faktů. Jejich počet, tvořící takřka 1/6 celé populace Španělska, představuje jedno z největších etnik na evropském kontinentu, které nedisponuje vlastním státem. Ekonomická síla a prosperita Katalánska již byla zmíněna, v oblasti je lokalizován rozvinutý a produktivní zpracovatelský, potravinářský, textilní a automobilový průmysl. Své zastoupení v periferii Barcelony má i průmysl elektronický. Významný podíl zahraničních investic, proudících do Španělska, končí taktéž v Katalánsku. Konkrétně se jedná o přibližně 40%.³² V oblasti je rozvinutý rybolov, lesnictví v Pyrenejských kopcích a cestovní ruch na pobřeží Costa Brava váže zaměstnanost, zajišťuje tržby podnikatelům a celkově pozitivně stimuluje terciální sektor služeb.

³¹ HONZÁK, František, Václav, HUBINGER, Jiří, POLIŠENSKÝ. *Národy celého světa* str. 149

³² LEPIČ, Martin. *Geografické a socioekonomické aspekty separatismu ve Španělsku – případová studie Katalánsko a Baskicko* str. 78

Region je i zemědělsky aktivní a tak Katalánsko lze definovat jako všestranně rozvinutou oblast. Jak uvádí Leoš Šatava, autor zaměřující se na problematiku etnicity a migrace, tato skutečnost je při analýze úrovně periferních regionů západoevropských zemí spíše výjimkou.³³ Jednou z dalších anomálií při komparaci s celým Španělskem je poměrně odlišná kultura, charakteristické jsou oslavy autonomních svátků (např. *La Diada Nacional de Catalunya*-Národní den Katalánska) či tradiční festivaly v ulicích měst. Když k těmto faktorům přičteme i vlastní jazyk, vytváří se pevná základna argumentů podněcujících separatismus.

Pojem katalanismus (*Catalanismo*) představuje ideologii, která primárně vznikla za cílem ochrany kultury, tradic, jazyka a popřípadě historických práv. Svou právní podobu nabyl katalanismus na konci 19. století a dal postupem času vzniknout katalánskému nacionalismu. Mezi těmito dvěma termíny je však diametrální rozdíl, protože kataláští nacionalisté cílí po vlastním státě a jeho mezinárodním uznání. Byli inspirováni totožnými snahami separatistů v Severním Irsku, a i když jsou i jeho součástí teroristické organizace, jako např. Lidové katalánské vojsko, nenabyl terorismus v oblasti takových podob jako v regionu Baskicka či ve zmíněném Severním Irsku.

Prozatimní separatistické idee Katalánců vyvrcholily již několika průzkumy veřejného mínění a neoficiálními referendy. Výsledky hlasování nejsou nijak právně vymahatelné a závazné, s pebescitem nesouhlasí jak vláda v Madridu, tak ani španělský ústavní soud, který poslední referendum dokonce zakázal. Podpora katalánské nezávislosti je v zásadě stabilní a v posledních letech osciluje mírně nad 30%.³⁴

³³ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha str. 290

³⁴ HRABÁLEK, Martin. Katalánsko a Baskicko, hrozby španělské územní integrity. *Mezinárodní politika* s. 14

Prozatím poslední neoficiální a nezávazné referendum o otázce separace Katalánska se uskutečnilo 9. listopadu loňského roku, pro samostatnost regionu se vyjádřilo 80% hlasujících, k pomyslným urnám však dorazilo jen 2,2 milionu voličů z přibližně 5,4 milionu voličů oprávněných.³⁵ Podle analitiků většina odpůrců nezávislého Katalánska hlasování ignorovala.

Postoj centrální vlády nepodporuje jakékoliv separatistické aspirace, na druhé straně se nedá očekávat ani nějaké razantní oslabení separatistických myšlenek mezi místními obyvateli a tak nelze v nejbližší době očekávat vyřešení této, do jisté míry patové situace.

³⁵ ŠLAJCHRTOVÁ, Leona. Jsem pro Katalánsko! Ale jen naoko, ukázalo kontroverzní hlasování. Lidovky.cz [Online]. Vydáno: 10.11.2014 [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/jsem-pro-katalansko-ale-jen-naoko-ukazalo-kontroverzni-hlasovani-p9a-/zpravy-svet.aspx?c=A141110_165954_In_zahranici_msl

3.1.2 Baskicko

Druhým výrazným jádrem separatismu ve Španělsku je region Baskicka. Ten můžeme lokalizovat v severní části Pyrenejského poloostrova. Rozkládá se na ploše 7234 km², vymezených přibližně Biskajským zálivem, Pyrenejemi a horním tokem řeky Ebro. Administrativní metropolí oblasti je sídlo Vitoria, co se počtu obyvatel týče, tak nejlidnatějším městem Baskicka je město Bilbao a celkový počet obyvatel regionu dosahoval v roce 2014 hodnoty 2,166 milionu obyvatel.³⁶ Ze správního hlediska tvoří Baskicko tři provincie (Araba, Bizkaia, Gipuzkoa), jeho východním sousedem je region Navarra, na západě sousedí s Kantábrií, Kastilií a Leónem, na jiho s La Riojou a severovýchodní cíp regionu je v přímé interakci s Francií. Obdobně jako Katalánci, tak i Baskové užívají primární úřední jazyk vlastní baskičtinu (*Euskara*), zatímco španělština má postavení sekundanta.

Klasifikace baskického jazyka, podobně jako původ Basků obecně, je dodnes zahalena tajemstvím a je nejistá. Bývá dávána do souvislosti s různými jazykovými rodinami, včetně indiánských, nebo kavkazských, nejrozšířenější je teorie o iberském původu.³⁷ Tím však analogie s regionem Katalánska nekončí. I v Baskicku se totiž administrativní hranice regionu neztotožňuje s vymezením celého území, kde žijí Baskové. Takto etnicky definované území se nazývá *Euskal Herria* (Baskicko) a zasahuje nejen do sousedního regionu Navarra, ale také do jihozápadní Francie. Volný styk baskických oblastí po obou stranách Pyrenejí byl možný až do poloviny 19. století, kdy byly vytyčeny a odkdy byly střeženy hranice mezi Španělskem a Francií.³⁸ Dnes jsou oba státy součástí Schengenského prostoru.

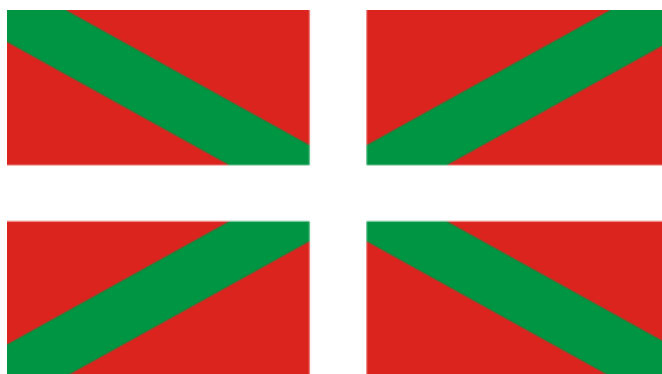
³⁶ European commission. Labour market informatik: País Vasco. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=453&acro=Imi&lang=en&countryId=ES®ionId=ES2&nuts2Code=ES21&nuts3Code=null®ionName=Pa%C3%ADs%20Vasco>

³⁷ HONZÁK, František, Václav, HUBINGER, Jiří, POLIŠENSKÝ str. 49

³⁸ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 280

Užívání baskického jazyka je pro zdejší etnikum jednou z dominantních oblastí, jež podporuje jejich nacionalistické rozpoložení. Obdobně jako katalánština byla i baskičtina během diktatury oficiálně zakázána, po roce 1980 však začala opětovně pronikat nejen do systému vzdělávání, kdy se časem objevily různé kurzy a doškolovací programy i pro dospělé, posílení jejího postavení evokovalo především užívání sdělovacími prostředky a knižními publikacemi. Postupem doby se tak začal intenzivně stírat handicap malé schopnosti baskicky hovořících v jazyce číst nebo psát a i tato skutečnost přispěla k intenzifikaci procesu rozvoje regionu Baskicka.

Svou vlastní národní identitu podporují Baskové mnoha vlastními symboly. K těm ústředním patří vlajka, jejíž původ se datuje již v roce 1894. Je tvořena dvěma zelenými pruhy na červeném pozadí. Dalším charakteristickým obrazcem Baskicka je pak čtyřhlavý kříž (*Laubur*), jež znázorňuje čtyři elementy-vodu, zemi, vzduch a oheň. Stejně tak se Baskové pyšní vlastní hymnou, národní hrou s názvem pelota a dalšími kulturními znaky.

Obr. 4 Vlajka Baskicka

Zdroj: www.nabasque.org

Počátky novodobého baskického separatismu a národního hnutí lze najít v roce 1895, kdy vznikla Baskická nacionalistická strana (PNV). Čelním představitelem byl Sabino de Arane y Goiri, politický a kulturní činitel, autor vlajky Baskicka, zakladatel první národní strany a protagonista myšlenek o rozvoji baskického jazyka a následného spojení všech baskických provincií v jeden autonomní státní útvar.³⁹ Pro něj navrhl i oficiální název *Euskadia* (Země Basků). Po jeho smrti roku 1936 byla *Euskadia* skutečně vytvořena, ale roku 1937 byla autonomie zrušena a opětovně obnovena až v roce 1980.⁴⁰

V době silných represí vůči Baskům za Francovy diktatury rapidně stoupal nacionalismus v oblasti, na univerzitě v Bilbao vznikla v 50. letech nacionalisticky orientovaná studijní skupina s názvem EKIN a později došlo k její syntéze s mládežnickou organizací strany PNV. Toto spojení však nevydrželo dlouho. Mladí stoupenci z řad PNV prosazovali razantní a nekonzervativní boj za baskickou nezávislost, který byl při konfrontaci přesným opakem mírnějšího postoje stoupenců EKINU, a tak přistoupili ke genezi nové organizace. Její založení proběhlo dne 31. 7. 1959, symbolicky v den výročí založení PNV, a nesla název ETA (*Euskadi Ta Askatasuna* - Baskicko a svoboda).⁴¹

Původně se profilovala jako vlastenecká, nenáboženská a nepolitická strana, sympatizující s myšlenkami marxismu-leninismu a cílem ochrany baskického jazyka a následným vytvořením nezávislého baskického státu. Tedy jakýsi produkt a nástroj baskické anti-frankistické politiky. Později však nechvalně proslula řadou teroristických činů a poměrně neprávem se stala symbolem baskického boje za svobodu. Za dobu své existence podnikla velké množství atentátů, v jejichž důsledku zemřelo více než 800 lidí.⁴² Jednoznačně se vyprofilovala její struktura, kdy po organizační stránce se dělila

³⁹ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 283

⁴⁰ HONZÁK, František, Václav, HUBINGER, Jiří, POLIŠENSKÝ. *Národy celého světa* str. 50

⁴¹ VYŠATOVÁ, Eliška. *Fungování nacionálně-separatistických organizací. Komparativní studie organizací IRA a ETA* str. 55

⁴² HRABÁLEK, Martin. Katalánsko a Baskicko, hrozby španělské územní integrity. *Mezinárodní politika* s. 15.

na čtyři fronty: vojenskou, politickou, kulturní a dělnickou.⁴³ Prostřednictvím dnes již zrušeného politického křídla s názvem Batasuna se dostala ETA i do politické sféry a několikrát během své aktivity vyhlásila smír s centrální vládou. Naposledy tomu tak bylo v roce 2011, kdy představitelé ETA ohlásili příměří a ukončení ozbrojených útoků. Mnoho jejich členů bylo selektováno ze společnosti, uvězněno nejen ve Španělsku, ale i Francii. Její oslabení souviselo i s autonomními volbami roku 2009, jež po dlouhé době znamenaly ztrátu parlamentní většiny nacionalistických stran a stoupenci PNV se tak ocitli v opozici.

Obdobně jako v případě regionu Katalánska, i mezi mnoha Basky je rozšířen názor, že po ekonomické stránce by se jim beze zbytku Španělska dařilo ještě lépe, a v současnosti doplácí na méně prosperující ostatní španělská území. Jednou z charakteristik španělské ekonomiky je skutečně její velmi nerovnoměrné rozložení a jak již bylo naznačeno, Baskicko skutečně patří ke čtyřem regionům, jež lze specifikovat jako tahouny celostátní ekonomiky. Díky výborné geografické poloze prosluli Baskové jako velmi zdatní rybáři, navzdory členitému reliéfu je v oblasti relativně rozvinuté zemědělství, především jeho živočišná složka dosahuje vysoké úrovně a v průmyslové historii Baskicka dominuje důlní a hutní průmysl. Naleziště kvalitní rudy, přeměnitelné na rudu železnou, byly jedním z klíčových faktorů a stimulantů rozvoje baskických měst na konci 19. a ve 20. století.

Po restrukturalizaci a globální krizi sice oslabila pozice hutnictví i v tomto regionu, dodnes však hraje nezanedbatelnou roli. Takřka polovina španělské oceli pochází ze zdejšího regionu. Za centrum průmyslových aktivit v Baskicku lze označit okolí Bilbao či San Sebastianu, z dalších odvětví dominují strojírenství, stavba lodí a výroba komponentů pro automobily i letadla, rozvinuté jsou obory zaměřené na technologie, elektroniku, bankovníctví i bioenergetiku. Na pobřeží Biskajského zálivu se nachází přílivové typy alternativních elektráren a přístav v Bilbao, dostupný i pro největší typy tankerů a plavidel, je obchodně atraktivní z pohledu využívaného překladiště ropy.

⁴³ STRMISKA, Maxmilián. *Smrtonosné vlastenectví: etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu* str. 14

Baskicko bývá označováno za vzorový příklad konverze průmyslu k výrobě s vyšší přidanou hodnotou. Baskické instituce předávaly své zkušenosti a *know-how* řadě dalších evropských regionů, potýkajících se s negativními dopady, způsobenými restrukturalizací hutního průmyslu.⁴⁴

Nezávazná referenda obdobně separatisticky smýšlejících Katalánců prozatím naznamenala vznik totožného plebiscitu mezi Basky, především strana PNV je však velmi aktivní. V roce 2003 přišla s plánem, který měl upravit vztah s centrální vládou a transformovat zemi ve volný svazek mezi Baskickem a Španělskem. Takzvaný Plán Ibarettxe prošel relativně těsně baskickým parlamentem. Ztroskotal však v celostátním parlamentu, kde získal minimální podporu. Ani plán uspořádání referenda v roce 2008 nebyl úspěšný, to však neznamená jakýkoliv pokles separatistických tendencí v Baskicku.

⁴⁴ BUCHTELE, Tomáš. Baskicko - osobitý region v rámci Španělska a významný investor v České republice. *Mezinárodní politika* s. 16

3.2 Případová studie Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Spojené království Velké Británie a Severního Irska lze definovat mnoha označeními a přívlastky. Tato bývalá koloniální mocnost se dnes řadí k zemím s velmi výraznou politickou, ekonomickou i vojenskou silou. Jedná se o vyspělý a všestranně rozvinutý stát, jež zaujímá významné místo ve světovém průmyslu, obchodě i sektoru finančnictví. I přes jistý pokles globálního významu a vlivu v průběhu 20. století, který znamenal ústup z pozice nejsilnější světové velmoci, jíž Spojené království v průběhu 18. a 19. století bylo, se i dnes řadí k nejvýznamnějším státům světa s velkým přeshraničním vlivem a potenciálem. Z hlediska této práce je však podstatná také další eventuelní definice. Spojené království Velké Británie a Severního Irska je jednou z evropských zemí, jejíž dění dnes velmi intenzivně ovlivňuje fenomén separatismu na vlastním státním území. Především historické země Skotska a Severního Irska jsou pomyslnými synonymy pro sousloví „separatismus na Britských ostrovech“.

Spojené království, jak zní oficiální zkrácený název tohoto státu, je ostrovní zemí v severozápadní Evropě na Britském souostroví a jeho název bývá též často upravován na neoficiální označení Velká Británie, Británie případně Anglie, podle nejvýznamnější země, tvořící její území. Oficiální hlavou státu je britská královna, v současnosti Alžběta II, vládoucí nepřetržitě od roku 1952, a Spojené království se řadí k zemím se státním zřízením parlamentní monarchie. Počet obyvatel v roce 2014 činil 64,3 milionu⁴⁵ a pevninská rozloha přesahuje 240 tis. km². Hlavním městem je jižně situovaný Londýn. Území Spojeného království lze dle správního členění diferencovat na čtyři historické země-Anglii, Skotsko, Severní Irsko a Wales. Pod suverenitu Spojeného království spadá i 14 zámořských území. Ostrov Man a Normanské ostrovy pak mají status britských korunních závislých území. Nejsou sice součástí Spojeného

⁴⁵ Eurostat. The statistical office of the European Union. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20].

Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>

království, ale jsou s ním spojeny federací Britské ostrovy a mají tak mírně rozdílný vztah ke Spojenému království než její zámořská území.

Obr. 5 **Spojené království Velké Británie a Severního Irska**

Zdroj: <http://upload.wikimedia.org>

Úředním jazykem je stanovena angličtina, na území celého státu však najdeme i regionální úřední jazyky jako waleštinu, irštinu, skotskou gaelštinu nebo skotštinu. V náboženské oblasti má nejsilnější postavení Anglikánská církev, tedy klasická státní církev, v jejímž čele stojí britský monarcha. Členství v mnoha mezinárodních organizacích a uskupeních je jednou z dalších typických charakteristik Spojeného království. Řadí se k členům OSN (1945, zakládající člen), Commonwealthu⁴⁶ (1931, zakládající člen), EU (1993, zakládající člen), Rady bezpečnosti OSN, G8, NATO, OECD a mnoha dalších. Státní měnou je stanovena libra a na pozici současného premiéra stojí David Cameron (2010, Konzervativní strana). Hodnota HDP dosahovala v roce 2014

⁴⁶ Commonwealth-volné sdružení Spojeného Království a jeho dominií a kolonií, formální hlavou-Britská královna

výše 45 653 \$/ob.⁴⁷ a řadila tak Spojené království na 18. místo v globálním kontextu. Současnými nejdůležitějšími surovinovými zdroji jsou ložiska ropy a zemního plynu v Severním moři.

Nejintenzivnější separatistické snahy dnes můžeme lokalizovat na území historické země Skotska, kde v roce 2014 dokonce proběhlo oficiální referendum o skotské samostatnosti, separatismus v menší intenzitě je však rozšířený i na území Severního Irsku. I další regiony, popřípadě ostrovní oblasti (např. Orkneje) bývají někdy spojovány s termínem separatismus, význam těchto aktivit je však nesrovnatelně menší, a proto se následující případová studie zaměřuje na dvě nejdominantnější historické země.

⁴⁷ International Monetary fund. Data and statistics. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=63&pr.y=8&sy=2014&ey=2014&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=112&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC%2CLP&grp=0&a=>

3.2.1 Skotsko

Tato historická země se nachází na severu ostrova Velká Británie a na ostrovech přilehlých. Její rozloha dosahuje 78 783 km² a počet obyvatel při censu v roce 2011 se vyšplhal na 5,295 milionu.⁴⁸ Administrativně hlavní skotským městem je jedno z finančních center celého evropského kontinentu, Edinburgh, není ovšem identický s největším sídlem co do počtu obyvatel, jelikož tím je Glasgow. Národ Skotů, osídlující toto historické území je charakteristický užitím svým regionálních jazyků, jimiž jsou skotská gaelština a skotština, úředním jazykem stejně jako v rámci kompletního Spojeného království je pak angličtina. Úroveň HDP Skotska činila v roce 2011 hodnoty 24 500 €/ob.⁴⁹ a skotským ministrem je dnes Nicola Sturgeon (Skotská národní strana). Religiózní složení zahrnuje jak majoritní protestanty, tak minoritní katolíky.

Průmysl je situován především do aglomerací Glasgowa a Edinburghu a zastoupení mají odvětví strojírenství, loďařství, chemie a v posledním období rozvíjející se petrochemie-především v oblasti města Aberdeen jako reakce na naleziště v Severním moři. Skotsko je typickou historickou zemí s vysokou mírou nacionalismu. Idea skotského nacionalismu vychází z přesvědčení, že Skotové jsou, nebo by měli být nezávislým národem, jehož zájmy nebudou převyšovány těmi anglickými.⁵⁰ A intenzivně podněcuje aktivní separatistické rozpoložení společnosti i dnes.

Při pohledu do kontextu historických událostí je významný především rok 1707. V tomto roce se stalo do té doby samostatné Skotské království součástí Britské říše. Ovšem vzhledem k relativně dlouhému samostatnému vývoji a vzhledem ke kulturním tradicím (vliv Keltů) se u obyvatel Skotska udržuje osobité vnímání na rozhraní regionálního a národního vědomí.⁵¹ Termín skotský nacionalismus tedy de facto vzniká

⁴⁸ Scotland's census 2011. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z:

<http://www.scotlandscensus.gov.uk/news/first-results-scotlands-census-now-available>

⁴⁹ European commission. Press release database [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z:

http://europa.eu/rapid/press-release_STAT-14-29_en.htm

⁵⁰ DANCÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě* str. 36

⁵¹ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 328

jako přirozená reakce na sepetí Skotska s Britskou říší, prochází vývojem a jako výsledek skotského národního uvědomění se sformovala Skotská národní strana (SNP).

Toto nejdůležitější nacionalistické politické seskupení ve Skotsku vzniklo v roce 1934 spojením dvou stran. Radikální Národní strany Skotska, založené roku 1928 a umírněné Skotské strany, vzniklé od roku 1932.⁵² Strana několikrát zasedla v britském parlamentu a pádný argument pro osamostatnění a separaci Skotska získala především s objevem ropných nalezišť u pobřeží země v 70. letech. Jako reakci vytvořila nacionalisticky generovanou kampaň s názvem „*It's Scotland's Oil*“ a její popularita výrazně rostla (volby v roce 1974 přinesly více než 30% hlasů).

Ruku v ruce se zvyšovala i touha po větší nebo dokonce úplné autonomii mezi obyvateli, jež vygradovala ve druhé polovině 90. let. V květnu roku 1996 byla zahájena reforma správního členění Skotska, kdy dosavadní regiony byly transformovány do správních okresů. Souběžně probíhala také jednání o vytvoření skotského shromáždění nebo parlamentu. Dne 11. 9. 1997 se ve Skotsku konalo historické referendum, kdy se 74,3 % skotských voličů vyslovilo pro existenci vlastního parlamentu.⁵³ Hlasování bylo spojeno s volbami do celobritského parlamentu a výsledek znamenal velký milník pro autonomní snahy nacionalistických Skotů. Skotský parlament zasedl v Edinburghu oficiálně poprvé v roce 2000. Jeho ustanovení bylo největší ústavní změnou od zmiňovaného roku 1707, kdy došlo k sjednocení parlamentů Skotska a Anglie, respektive obou zemí.

Skotský parlament disponuje právem vydávat zákony ve věcech, jež nejsou svěřeny britskému parlamentu a bezprostředně se týkají Skotska, nadále pak má zastoupení i v britském parlamentu zasedajícím v Londýně. Polemika o separaci a autonomii ustavením vlastního parlamentu však nijak neutichla a dalším gradujícím momentem v pro-autonomní politice bylo vítězství Skotské národní strany pod vedením Alexe

⁵² DANČÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě* str. 38

⁵³ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 724

Salmonda v parlamentních volbách ve Skotsku roku 2007 a odsunutí do té doby dominující Labouristické strany do opozice.

Nejdiskutovanější moment se pak prozatím odehrál 18. září 2014, kde se konalo oficiální referendum o nezávislosti Skotska. Tento akt byl intenzivně sledován napříč celou Evropou, zejména pak politiky vlád států, jež mají vlastní zkušenosti se separatistickými aktivitami na svém území. Případný úspěch totiž mohl znamenat precedens pro ostatní evropská separatistická hnutí (Španělsko, Belgie). A nezanedbatelný vliv by měl i na celé Evropské společenství. Predikce těsně před hlasováním byly značně nejasné, samotné hlasování nakonec přineslo porážku SNP premiéra Alexe Salmonda. Výsledek zněl 55,3% voličů proti separaci. Reakce Britské vlády v čele s premiérem Davidem Cameronem přinesla příslib zvýšení pravomocí pro skotský parlament. Samosprávné postavení Skotů však bylo již před hlasováním rozsáhlé. Skotové disponují nejen uvedeným vlastním parlamentem, ale též symboly (např. vlajka), vlastním systémem školství, soudnictví atd.

Obr. 6 Vlajka Skotska

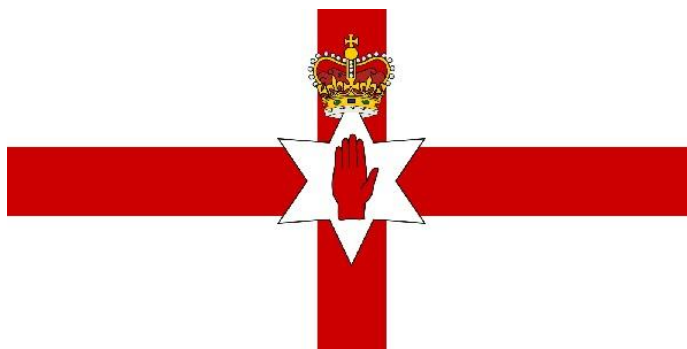
Zdroj: <http://www.mundo.cz/>

Nacionalisté ovšem odjakživa trvají na přesvědčení, že vláda i parlament ve Westminsteru zájmy Skotska přehlížejí, a tak anglické zájmy reálně, zejména

v ekonomické a politické sféře, převládají.⁵⁴ Proto lze v budoucnu očekávat další diskuze o oddělení.

3.2.2 Severní Irsko

Zintenzivnění separatistických postojů na území Skotska, vyústěných v relativně výsledkově velmi těsné hlasování o oddělení této historické země ze společenství Spojeného království Velké Británie a Severního Irska povzbudilo separatisty po celém evropském kontinentě. Nejbližší oblastí, kde bylo s velkým napětím sledováno dění v „kauze“ separatistického Skotska a jeho potenciální úspěch, byla další historická země Spojeného království-Severní Irsko. I tato země, potažmo vláda ve Westminsterském paláci, má bohaté zkušenosti se separatismem a jeho přidruženou formou, iredentismem. Severní Irsko lze označit za jednu z relativně méně klidných oblastí západní Evropy, potažmo celého kontinentu. Vznikly zde v nedávné historii dokonce ozbrojené akce jako akt separatistického snažení spojeného s náboženským podtextem, jež si od roku 1969 vyžádaly přes 3000 obětí.⁵⁵

Obr. 7 Vlajka Severního Irska

Zdroj: <http://vlajky-statuu.luksoft.cz>

⁵⁴ DANČÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě* str. 37

⁵⁵ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 705

Historické území Severního Irska můžeme lokalizovat na severovýchodě ostrova Irsko, na území majoritní části bývalé provincie Ulster, podle níž bývá i dnes nepřesně a neoficiálně označováno. Jak již bylo uvedeno, Severní Irsko je jednou ze čtyř historických zemí Spojeného království a hlavou území je tedy Britská královna. Počet obyvatel při censu v roce 2011 dosahoval 1,811 milionu obyvatel⁵⁶ a Severní Irsko disponuje plošnou rozlohou 13 843 km². Na jihu a západě hraničí s Irskou republikou. Hlavním městem se sídlem severoirské vlády je Belfast a vyjma úřední angličtiny jsou rozšířeny i národní jazyky jako irština či severoirská skotština. Komplikovaná je zejména náboženská struktura obyvatel, populaci v Severním Irsku tvoří jak většinoví protestanté, tak menšinoví katolíci. Území se řadí v celistvém pohledu na Spojené království k těm chudším, podnebí a reliéf umožňuje pouze živočišnou výrobu ze zemědělského sektoru, z průmyslových odvětví jsou významnější jen loďařství, strojírenství a průmysl chemický.

HDP dosahovalo v roce 2011 hodnoty 19 700 €/ob.⁵⁷ Separatistický konflikt, podněcovaný náboženskými rozpory, má v oblasti dlouhou historii. Protože katolická menšina v Severním Irsku dlouhodobě cílí po spojení s Irskou republikou, lze jej také definovat jako příklad iredentismu v západní Evropě. Pro lepší orientaci je však nutné jednoznačně definovat všechny strany sporů a jejich záměry.

Vhodný přehled nabízí Ivo Šlosarčík ve své publikaci Politický systém Irska. „Označení protestant odráží skutečnost, že naprostou většinu této skupiny tvoří protestanti nebo osoby z původně protestantských rodin. Unionisté je označení pro hlavní politický směr stoupenců spojení s Velkou Británií a odkaz na unionismus obsahují i obě největší politické strany reprezentující tuto skupinu: Ulsterská unionistická strana a Demokratická unionistická strana. Pojmenování loajalisté v sobě odráží radikálnější přístup, který je vstřícnější k přímé konfrontaci s londýnskou vládou či na úplné odtržení od Velké Británie, pokud by londýnská vláda dostatečně nereprezentovala,

⁵⁶ Census 2011. Population and household estimates by Local government distrikt for Nothern Ireland. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.nisra.gov.uk/Census/pop_2_2011.pdf

⁵⁷ European commission. Press release database [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_STAT-14-29_en.htm

respektive dostatečně nechránila zájmy protestantské většiny v Ulsteru.⁵⁸ Zastánce loajalistů pak lze ještě diferencovat na nacionalisty a republikány. Obě tyto skupiny mají totožný cíl-sjednocení Severního Irsku s Irskou republikou. Jejich podporu představují zejména katoličtí voliči.

Historie konfliktu v Severním Irsku sahá do období 17. století, kdy začala britská okupace Irsku.⁵⁹ Již v prvopočátku měl spor podtext náboženského konfliktu, protože obyvatelé Irsku byli tradičně římskými katolíky, zatímco Britové protestanty. Rostoucí nepokoje evokovaly v 19. století vznik Irského republikánského bratrstva, první teroristické organizace v Irsku. Zejména obyvatelé tehdejšího Ulsteru odporovali obnovení irské autonomie, obávali se totiž osudu diskriminované protestantské menšiny v rámci jednotně řízeného Irsku. Intenzivní jednání, doprovázené mnoha konflikty se zapojením britské policejní i vojenské složky vedly k vzniku zákona, jenž počítal s existencí dvou irských nezávislých vlád pro Severní Irsko a zbytek ostrova.

Diferenciaci Irsku na dvě politické entity následně potvrdila i Anglo-irská dohoda roku 1921.⁶⁰ Celkem šest hrabství (Antrim, Armagh, Down, Londonderry, Fermanagh, Tyrone) odmítlo spojení s nově vzniklým Irskem a zůstalo součástí Spojeného království pod názvem Severní Irsko. Hranice však přesně neseparovala katolíky a protestanty a katolická menšina, jež se vygenerovala v rámci Severního Irsku, přinesla další komplikace. Ještě předtím v roce 1919 vznikla zmíněná republikánská vojenská organizace IRA, jež začala používat ozbrojený odpor za cílem svržení britské nadvlády.⁶¹ Do roku 1972, kdy eskalovaly spory občanskou válkou, měli obyvatelé Severního Irsku zastoupení ve dvou parlamentních shromážděních. V Londýně a parlamentu pro Severní Irsko.

⁵⁸ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irsku* str. 219

⁵⁹ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 704

⁶⁰ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irsku* str. 220

⁶¹ VYŠATOVÁ, Eliška. *Fungování nacionálně-separatistických organizací. Komparativní studie organizací IRA a ETA* str. 41

V zmíněném roce 1972 byl však Stormontský parlament (Severní Irsko) rozpuštěn a období ulsterské samosprávy po více než půl století skončilo.⁶² V oblasti byly rozmístěny britské vojenské jednotky a Severní Irsko tak spadalo pod přímou britskou správu. Konstantně složitá však nadále zůstala v oblasti celková situace, kterou eskalovaly militantní teroristické skupiny působící na obou stranách a teprve roku 1994, respektive 1998 došlo k vyhlášení příměří.⁶³

To bylo porušováno, ale tzv. Velkopáteční dohoda, ratifikovaná 4. 4. 1998 přinesla průlom. Upravovala jak vztahy v rámci Severního Irska (systém vlády, vztahy mezi komunitami, oficiální odzbrojení IRA), tak synergii mezi Severním Irskem a Irskou republikou, respektive Velkou Británií. Část pravomocí byla opětovně převedena na vzniklý severoirský parlament a vládu, při tzv. krizi Velkopáteční dohody na počátku 21. století byla autonomie Severního Irska několikrát pozastavena, další z dohod v roce 2007 však přinesla obnovení fungování severoirské vlády.

Současným předsedou vlády, nebo-li Prvním ministrem Severního Irska, je čelní představitel Demokratické unionistické strany Peter Robinson. Jistým paradoxem je, že právě tato politická strana byla jedním z odpůrců signifikantní Velkopáteční dohody.

Skotské referendum bez ohledu na výsledek oživilo separatistické myšlenky především v řadách stoupenců republikánských politických uskupení. Někteří jejich členové otevřeně vyzvali k debatě o potenciálním hlasování o změně státních hranic (např. Chriss Hazzard z republikánské strany Sinn Fein). V tuzemsku se k tematice vyjádřil politolog Jan Hort z Masarykovy univerzity v Brně. Ten nahlíží velmi skepticky na republikánské snahy. Domnívá se, že autonomie Severního Irska je dostatečná a polemizuje i o ekonomické síle regionu. V rozhovoru pro portál iDnes dokonce prohlásil, že „Severní Irsko je poměrně chudé. Štěpení na menší celky je ale otázka

⁶² ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska* str. 227

⁶³ HONZÁK, František, Marek, PEČENKA, František, STELLNER, Jitka, VLČKOVÁ. *Evropa v proměnách staletí* str. 587

především ekonomická a jednotlivé regiony na to nejsou dostatečně soběstačné“.⁶⁴ Zmiňovaná Velkopáteční dohoda však umožňuje možnost uspořádání referenda o oddělení a jakékoliv dlouhodobé predikce následujícího vývoje jsou tak spíše spekulacemi.

3.3 Případová studie Belgického království

Ačkoliv díky faktu, že v hlavním městě Belgického království-Bruselu je situováno sídlo Evropské unie, tedy organizace, definující v praxi pojmy jako integrace, jednota či soudržnost, tak tento západoevropský, relativně mladý stát je dalším soudobým příkladem velmi výrazného, separatisticky podmíněného konfliktu na svém území. A lze říci, že společně s výše uvedeným Španělským královstvím a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska v současnosti náleží k čelní trojici evropských zemí, jejichž aktuální územní celistvost ohrožují separatistické snahy obyvatel a jejichž vliv je nejširší.

Dlouhodobé národnostní napětí v Belgii, kterou lze na základě územního uspořádání označit za federativní stát na etnicko-teritoriálním principu se separatistickými snahami Vlámů, má své novodobé základy již v roce 1830, kdy vznikl nezávislý Belgický stát a napjatá situace v oblasti panuje dodnes.⁶⁵

Belgické království, jehož státní zřízení je příkladem federativní konstituční monarchie, patří k státům při pobřeží Severního moře s dominantně nížinným a rovinným reliéfem. Jak uvádí stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky, tak v roce 2013

⁶⁴ BAROCHOVÁ, Anna. *Skotské referendum povzbudilo irské republikány, opět sní o odtržení*. iDnes.cz. [Online] Vydáno: 15. 9 2014 [Cit. 2010-4-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/severni-irsko-skotsko-referendum-dl9-/zahranicni.aspx?c=A140912_180517_zahranicni_aba

⁶⁵ BAAR, Vladimír, Petr, RUMPEL, Petr, ŠINDLER. *Politická geografie* str. 77

dosahoval počet obyvatel v Belgii přibližně 11,2 milionu obyvatel⁶⁶ žijících na státním území o rozloze 30 528 km². Hlavní městem je již výše zmiňovaný Brusel a státní hranice sdílí Belgie na západě s Nizozemskem a Německem, na jihu částečně s Lucemburskem a dále na východ s Francií. Současným belgickým králem je Filip Belgický, který usedl na trůn v roce 2013 a předsedou vlády frankofonní liberál Charles Michel (2014).

Podle jazykového principu můžeme federativní území Belgie diferencovat na 3 společenství: Frankofonní, Vlámské a Germanofonní. Podle principu územního pak celek Belgie tvoří 10 provincií a 3 nadřazené regiony: Vlámsko (Flandry), Valonsko a Brusel. Z hlediska národnostního a ekonomického dělení je Belgie velmi originální, prolínají se zde kompetence hned tří institucí. Federací, regionů a společenství, přičemž v pravomoci federace zůstávají oblasti: zahraniční vztahy, obrana, finance, sociální zabezpečení, částečně zdravotnictví a vnitřní záležitosti.⁶⁷ Velmi pozoruhodná je tak skutečnost, že v Belgii najdeme celkem šest vlád. Vůdčí postavení má zmíněná federativní vláda, ovšem každý region a společenství pak vytváří vlastní legislativní orgány, tedy jak parlamenty, tak vlády. Výjimku tvoří pouze Vlámský region a Vlámské společenství, jež tyto řídicí orgány sdílí.

Autonomie jednotlivých částí země je tedy značná a jednotlivé vlády disponují poměrně rozsáhlými a různorodými pravomocemi. Obecně však platí, že zde fungují vlády tří společenství (Frankofonní, Vlámská, Germanofonní), které spravují obecné kulturní záležitosti (školství, užívání jazyků) a záležitosti týkající se osobní péče o obyvatele (zčásti zdravotnictví) a tří regionů (Vlámský, Valonský a Brusel), do jejichž kompetencí spadá ekonomika a záležitosti spojené s územím.⁶⁸

⁶⁶ Eurostat. The statistical office of the European Union. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20].

Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>

⁶⁷ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Belgie. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20].

Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/belgie

⁶⁸ KUNC, Jiří. *Stranické politické systémy v rekonstrukci* str. 58

Obr. 8 Regiony Belického království

Zdroj: <http://thumbs.dreamstime.com>

Úředními jazyky jsou stanoveny nizozemština, francouzština a němčina a státní měnu představuje Euro. Přibližně $\frac{3}{4}$ Belgičanů se hlásí ke katolické víře a k dalším typickým znakům dnešní Belgie patří například vysoká míra urbanizace a silná imigrace. Po hospodářské stránce náleží Belgie k vysoce rozvinutým průmyslovým státům, s velmi produktivním zemědělstvím a značným zapojením v globálním obchodě. Tradiční těžbu uhlí nahradily progresivní odvětví chemického a strojírenského průmyslu, velmi rozvinuté je hutnictví, za průmyslové oblasti lze označit Brusel, Antverpy či Lutych. Přístav ve zmíněných Antverpách patří k největším v Evropě. Hodnota HDP činila v roce 2012 částky 48 787 \$/ob.⁶⁹ Belgie je členem mnoha mezinárodních uskupení a organizací např. OSN (1945, zakládající člen), EU (1993, zakládající člen), BENELUX⁷⁰, G-9, NATO, OECD a další.

Počátky etnického konfliktu, ústícího dnes v separační snahy etik na území Belgie, lze sledovat již od roku 1830, kdy se Belgie stala nezávislým státem a v následujícím roce poté konstituční monarchií, mezinárodně uznanou londýnskou konferencí za

⁶⁹ International Monetary fund. Data and statistics. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=30&pr.y=11&sy=2014&ey=2014&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=124&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC&grp=0&a=>

⁷⁰ BENELUX-Volné společenství Belgie, Nizozemska a Lucemburska

přítomnosti tehdejších mocností. Autoři ústavy, potvrzující nezávislost Belgie neuznávali historický partikularismus, kdy dochází k prosazování dílčích zájmů před zájmy celku, a tak zavedli unitární stát s centrální vládou.⁷¹ Jenže již v této době existovalo v zemi jazykové štěpení. Populaci státu totiž tvořily dvě, značně heterogenní složky obyvatel. Nizozemsky mluvící Vlámové a francouzsky mluvící Valoni.

Zpočátku disponovali rozhodujícím vlivem a pozicí frankofonní Valoni, jež řídili průmysl, i státní správu země. Francouzštinu mimo jiné užívali i obyvatelé vyšších vrstev na Vlámském území, což vysvětluje dnes na první pohled paradoxní situaci, že majoritní část obyvatel Bruselu hovoří francouzsky, ačkoliv sídlo leží ve Vlámku. Dominantní postavení Valonů však nevydrželo. Početnější Vlámové se pozvolna prosazují od 70. let 19. století, definitivně však až ve 20. a 30. letech 20. století a poté i po druhé světové válce.⁷²

Tendence k rozdělení státu byly hmatatelné již v průběhu 19. století. V roce 1917 založili aktivističtí Vlámové orgán Vlámské rady, která vyhlásila nezávislý stát Flandry. Podpora tohoto aktu však mezi obyvateli nebyla dostatečná. Valoni reagovali na fakt ztráty svého vlivu a za účelem udržení privilegovaného postavení francouzštiny alespoň v Bruselu a Valonsku vytvořili tzv. Valonské shromáždění, podporující federalizaci země. Na extrémním okraji vlámského hnutí se pak zformoval Vlámský národní svaz a tyto dvě uskupení můžeme vnímat jako předchůdce následně vytvořených stran, jež zastupují zájmy obou komunit.⁷³ Za druhé světové války byla Belgie obsazena Německem.

Poválečná Belgie pak usilovala o hospodářskou a politickou integraci Evropy. V roce 1948 vytváří BENELUX, ovšem následuje další vyhrocení etnického konfliktu Vlámů a Valonů, vedenými pravicovým nacionalistickým Vlámským hnutím a levicově orientovaným Lidovým valonským hnutím. Spor eskaloval v roce 1980, kdy dochází

⁷¹ HUDCOVÁ, Nikola. *Na cestě k personální unii? Aktuální vývoj decentralizacev Belgii* str. 20

⁷² ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 33

⁷³ HUDCOVÁ, Nikola. *Na cestě k personální unii? Aktuální vývoj decentralizacev Belgii* str. 22

k zavedení dílčí autonomie pro národnostně odlišné oblasti a faktické federalizaci země, posvěcené změnou ústavy roku 1993.

Na jejím základě byla Belgie rozdělena na 3 regiony a 3 jazyková společenství: Vlámsko (Flandry, 13 522 km²) s vlámským společenstvím, Valonsko (16 844 km²) s frankofonním a německojazyčným společenstvím a dvoujazyčný (vlámsko-francouzský) Brusel (166 km²).⁷⁴ Regiony vytváří své vlastní rady (parlamenty) a exekutivy (vlády) a část pravomocí putuje do těchto „samospráv“. Následující etapy federalizace přinesly další kompetence pod pravomoce regionů a společenství a podtrhly tak vysokou míru autonomie dnešní Belgie.

Přestože federalizace vyřešila jazykové spory etnik, separatistické touhy Vlámů zejména díky diametrálně rozdílné hospodářské prosperitě Vlámka a Valonska neutichly. Již v 60. letech minulého století se začal objevovat tento vzájemný ekonomický rozdíl. Docházelo k úpadku valonského průmyslu a investoři usilovali o příležitosti ve Vlámku, kde zakládali nové továrny, zatímco do Valonska zahraniční investice nesměřovaly.⁷⁵ V roce 2011 dosahovala úroveň HDP podle dat Eurostatu v regionu Vlámka 30 100 €/ob., zatímco v jižně situovaném Valonsku jen přibližně 22 000 €/ob.⁷⁶ Tento markantní rozdíl podněcuje separatistické tendence Vlámů, kteří si dobře uvědomují skutečnost, že v případě tvorby vlastního státu by se zařadili podle faktoru úrovně HDP/ob. k zemím s nejvyšší životní úrovní v Evropě. Otázka větší ekonomické prosperity regionu Vlámka a příčin cílení zahraničních investorů je nasnadě. Velkou roli sehrála přítomnost strategického námořního přístavu v Antverpách. Příznivější demografické a geografické podmínky umožnily vznik mnoha projektů tzv. na zelené louce a podnítily rozvoj moderních a perspektivních oborů.

⁷⁴ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 177

⁷⁵ KLOBOUČNÍKOVÁ, Kristína. *Belgie před rozpadem státu? Překážky pro vznik dvou suverénních států* str. 20

⁷⁶ Eurostat. The statistical office of the European Union: Regional Statistics Illustrated [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/RSI/#?vis=nuts1.economy>

Výrazný moment znamenaly parlamentní volby v roce 2014. V Belgii, kde je stanovena povinná volební účast, se do vlády poprvé dostali Vlámští separatisté prostřednictvím strany Nová vlámská aliance. Společně s dvěma dalšími vlámskými stranami (Křesťanští demokraté, OpenVLD) a Valonským Reforemním hnutím, z kterého vzešel předseda vlády Michel, se téměř po pěti měsících ujaly centrální vlády.

K otázce separatismu v Belgii se dnes vyjadřuje množství činitelů. Objevily se myšlenky vzniku konfederace, syntézy frankofonního Valonska s Francií, vzniku tzv. „malé Belgie“ z Valonska a regionu Bruselu atd. Existují však i faktory limitující rozdělení Belgie. Společná zahraniční politika, jednotící prvek královské rodiny, členství Belgie v mezinárodních organizacích a účast v evropské integraci, město Brusel se sídlem mnoha institucí a také mezinárodní obchod a veřejný dluh, na jehož vzniku se podílely všechny sub-federální celky.

3.4 Přehled dalších separatistických oblastí v Evropě

Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Španělské království a Belgické království však zdaleka nejsou jedinými státy Evropy, mající dnes co dočinění se separatismem na svém území. Na evropském kontinentu v rámci jednotlivých státních útvarů existuje celá řada dalších aktivních separatistických uskupení, jež cílí z různých pohnutek po autonomii a tvorbě vlastního státu. Jejich význam a potenciální úspěch, prozatímní intenzita nebo všeobecná podpora však dosahují odlišně, obecně nižší úrovně než ve výše uvedených třech evropských státech, a tak jejich přiblížení nebude tak detailní.

3.4.1. Západní Evropa

Francie

Francouzská republika náleží do společnosti nejvyspělejších zemí světa a rozkládá se v západní Evropě při Atlantském a Středozezemním pobřeží, na ostrově Korsika a zahrnuje i zámořská území v Karibiku, Indickém oceánu a Oceánii. Nynější hlavou republiky je prezident Francois Hollande a administrativní členění diferencuje stát do celkem 21 regionů. Jedním z primárních znaků obyvatelstva je velmi různorodé národnostní složení. Historicky podmíněné polohou na obchodních cestách a při pobřeží, formované vysokým stupněm imigrace, přesto se silným citem pro francouzskou národní identitu. Francie je centralistický stát, který neuznává možnost štěpení republiky na národní spolky a zastává myšlenku, že národ francouzský je jediný a nedílný.⁷⁷ Francouzština respektive francouzská kultura byly po dlouhou dobu jediné oficiálně přípustné a tento postoj se mírně obrací teprve v posledních desetiletích.⁷⁸

⁷⁷ DANČÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě* str. 26

⁷⁸ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 83

Pestrá etnicita podněcuje v některých oblastech Francie separatismus. Jedná se především o region Bretaně a oblast Normandie na severozápadě, regiony Alsaska a Savojska při západní hranici a dále o historickou oblast Okcitánie na jihu Francie s důrazem na jihozápadní oblast Provensálska a okolí sídla Nice. Základní disparitou v komparaci se zbytkem Francie je jazykové rozpoložení v uvedených oblastech. Vyjma úřední francouzštiny najdeme ve všech regionech rozšířené další jazyky, poukazující na odlišnou etnicitu.

Na Bretani je to bretonština, v Alsasku je patrný germanizační vliv, v Savojsku element italský a v oblasti Okcitánie se uchovává okcitánština. Obdobně jako na ostrově Korsika. Ta tvoří jakousi periferii v porovnání s centralistickou Francií. Působí zde Fronta pro národní osvobození Korsiky, již Francie hodnotí jako teroristické uskupení. I za pomoci ozbrojených atentátů se snaží dosáhnout nezávislosti Korsiky, kde užívání zejména korsičtiny dává separatistům argument kulturní odlišnosti od Francouzské republiky.

Nizozemsko

Početné západofríské etnikum, nacházející se na území Nizozemského království, představuje jednu z dalších potenciálních separatistických území Evropy. V dnešní době usiluje zejména o větší autonomii v rámci konstituční monarchie a to prostřednictvím politické Fríské národní strany, která usiluje nejen o ochranu fríských kulturních a jazykových hodnot, ale také o získání pravomocí pro oblasti s etnikem Frísů.

Portugalsko

V rámci uzemní integrity lze zaznamenat separační snahy na ostrovních územích Azorských ostrovů a Madeiry. Obě se nachází v Atlantském oceánu, západně až jihozápadně od pobřeží Portugalska a mají statut autonomních oblastí. Přesto se ozývají hlasy po ještě větší nezávislosti obou ostrovních uskupení.

3.4.2 Severní Evropa

Laponsko (území Norska, Švédska, Finska, Ruska)

Vliv separatismu, inspirace jeho uplatňováním a potenciálními autonomními úspěchy má razantní přeshraniční, dokonce až kontinentální působnost. A tak dnes zasahuje i do tolik odlehlých evropských částí, jakým oblast severského Laponska bezesporu je. Tento kulturní region zahrnující území na severu Skandinávie, konkrétně v Norsku, Švédsku, Finsku a na Ruském poloostrově Kola byl primárně obývaný etnikem Sámu (Laponců). Jejich rozšíření bylo dříve razantnější, avšak z jižnějších oblastí byli vytlačeni kmeny finskými a germánskými a tak obývali dominantně právě Laponské území.⁷⁹ Dnes zde tvoří etnickou menšinu a i v Laponsku se objevují hlasy, prosazující větší autonomii celého regionu, či právo na sebeurčení domorodého obyvatelstva Laponska, který disponuje i vlastní oficiální vlajkou.

Alandy (ostrovní část Finska)

Alandy jsou ostrovní, autonomní, švédsky mluvící provincií Finska v Baltském moři. Historicky byly velmi dlouho součástí Švédska, po peripetích nakonec rozhodlo Společenství národů svým rozhodnutím roku 1921 o jejich náležitosti k Finsku pod podmínkou rozsáhlé autonomie. I přestože obyvatelé požadovali konjunktci se Švédskem, jehož pobřeží je geograficky přibližně 2x blíže než finské. Dnes jsou Alandy neutrální demilitarizovaným souostrovím, disponujícím vlastním parlamentem a vládou s řadou pravomocí v oblastech školství, zdravotnictví, dopravy atd. Obyvatelé jsou osvobozeni od odvodu do finských vojenských sil a ostrovy taktéž nepodléhají systému daňových odvodů EU, ačkoliv jsou od roku 1994 součástí jeho

⁷⁹ HONZÁK, František, Václav, HUBINGER, Jiří, POLIŠENSKÝ str. 258

společenství.⁸⁰ V oblasti působí separatistická politická strana *The Future of Aland* (Budoucnost Aland), jejímž cílem je vytvoření zcela nezávislého státu Aland a má své personální zastoupení v parlamentu.

Bornholm (ostrov Dánska)

Ostrov Bornholm můžeme lokalizovat v jihozápadní části Baltského moře a je současně nejvýchodnější částí Dánska. Dříve tvořil samostatnou samosprávnou jednotku v rámci konstituční monarchie, mezi lety 1970-2006 totiž vytvářel jeden ze samosprávních krajů, do nichž se dánské území diferencovalo. Od roku 2007 se však Dánsko dělí do regionů a Bornholm se stal součástí regionu Hovedstaden. Působí zde separatistická politická strana *Bornholm's Self-Government Party*, která si klade za cíl dosažení autonomie a nezávislosti ostrova, její podpora však nedosahuje vysokých hodnot.

Švédsko

Fenomén separatismu se pojí se zemí Švédska nejen v severní oblasti Laponska, ale tyto tendence lze zaregistrovat i v jižní části země. Švédsko, které je konstituční monarchií v čele se současným králem Karlem Gustavem XVI., se rozkládá nejen na pevnině, ale náleží k němu i množství ostrovů. Těmi největšími jsou Gotland, nebo Öland. Základní administrativní jednotkou jsou kraje a na území třech nejjižnějších, Blekinge, Halland a Skåne, se nachází oblast někdy nazývaná termínem *Skåneland*. V politických sférách krajů této oblasti působí několik separatisticky orientovaných uskupení, požadujících větší míru decentralizace a autonomie. Například pravicová strana *Scania Party*, prosazující nezávislost a ostře brojící proti imigrantům, momentálně však s minimálními volebními úspěchy.

⁸⁰ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 43

Karélie (oblast Finska, Ruska)

Karélie je území rozdělené mezi Rusko a Finsko a nacházející se v severní Evropě. Původními obyvateli oblasti byli ugrofinští Karellové, kteří dali celému území jméno.⁸¹ Celá oblast prošla poměrně složitým vývojem se střídáním vlád, dnes většinová část náleží k Ruské federaci (Republika Karélie) a marginální k Finské republice (provincie Severní a Jižní Karélie). Ve Finsku můžeme najít několik působících skupin, které cílí po sblížení všech částí Karélie v rámci Finské republiky. Jednou z takových organizací je například iredentistické uskupení *ProKarelia*, snažící se zejména cestou obecné osvěty a poukázáním na historický kontext přesvědčit o příslušnosti k Finsku.

3.4.3 Pobaltí

Lotyšsko

Lotyšská republika, v jejímž čele stojí prezident Andris Berzinš, je severovýchodním evropským státem při pobřeží Baltského moře s hlavním městem Riga a výraznou ruskou populační menšinou, jakožto reliktem z dob Sovětského svazu, jehož členem Lotyšsko po dlouhá léta bylo. 21. 8. 1991 vyhlásila Lotyšská republika plnou nezávislost a postupně se stala, i přes odpor ruské menšiny členem Evropské unie nebo NATO (2004).⁸²

Z územního hlediska se Lotyšsko skládá ze čtyř kulturně-historických regionů, zanesených v ústavě a ze separatistického hlediska je zajímavý východní region Latgalska. Ten přímo hraničí s Ruskem a podle údajů lotyšské statistického úřadu tvořili

⁸¹ HONZÁK, František, Marek, PEČENKA, František, STELLNER, Jitka, VLČKOVÁ. *Evropa v proměnách staletí* str. 299

⁸² LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 486

Rusové 39% místního obyvatelstva.⁸³ V roce 2013 se objevila kampaň, kdy se aktivisté pokusili vyvolat referendum o nezávislosti a po událostech na Ukrajině vyvstaly v Lotyšsku další obavy z následujícího vývoje. V Latgalsku je rozvinutý specifický dialekt, latgalština, ovšem místní Rusové zpravidla hovoří pouze rusky. Ruština však v Lotyšsku nemá statut oficiálního jazyka, v roce 2012 tuto eventualitu zamítli Lotyši v celostátním referendu.

Litva

Litva je po Lotyšsku další z pobaltských republik v severovýchodní Evropě. Úřad hlavy státu, prezidenta, zastává současně žena-Dalia Grybauskaitėová a nezávislost vyhlásila Litva 11. 3. 1990, neboť stejně jako výše uvedené Lotyšsko byla součástí Sovětského svazu. Obdobně i zde žije početné etnikum rusky hovořícího obyvatelstva a separatismus na území Litvy se dotýká zejména jeho regionu Žemaitška (Dolní Litvy). Ten tvořil v dobách spojení Litvy s Polskem jedno z jeho vojvodství a události Ukrajinské krize, v jejíž východní části se také nacházelo rusky mluvící obyvatelstvo, i v Litvě zvýšily jisté napětí a obavy.

Kaliningradská oblast (Rusko)

Kaliningradská oblast je exklávou Ruské federace, tedy územím Ruska, ovšem odděleným a obklopeným jinými státy. Sousedí s Litvou a Polskem, nachází se při pobřeží Baltského moře a centrem je město Kaliningrad, kdysi metropole Východního Pruska. Toto území o rozloze přibližně 15 000km² disponuje vlastní správou, jež je však podřízena Moskvě.

⁸³ Latvijas statistika. Final results of the Population and Housing Census 2011. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://data.csb.gov.lv/pxweb/en/tautassk_11/tautassk_11__tsk2011/?tablelist=true&rxid=27b555e4-367a-4f5f-b059-1e03ba1b3bdf

V oblasti aktivně působila Baltská republikánská stran, založená roku 1993. Jejím cílem bylo vytvoření samostatné Baltské republiky namísto Kaliningradské oblasti v rámci Ruské federace a vyhlášení úplné nezávislosti, vytvoření například vlastního systému soudnictví a dalších hodnot. V roce 2003 však ztratila na základě nového ruského zákona o politických stranách svůj oficiální status a transformovala se do veřejného hnutí.

Rusko

V západní evropské části Ruska lze vyzorovat ještě jednu potenciální separatistickou oblast. A tou je historické území Ingrie, rozkládající se na východním pobřeží Baltského moře. Region byl historicky dlouhou dobu předmětem Švédsko-Ruských sporů a trvale byl připojen k Rusku Nystadským mírem až v roce 1721.⁸⁴ V krátkém období let 1920-1921 existoval samostatný útvar Republika Severní Ingrie, jehož vláda toužila po asimilaci s Finskou republikou. Většinové obyvatelstvo totiž tvořili Ingrijští Finové a i dnes zde můžeme zaznamenat separatistické názory.

⁸⁴ HONZÁK, František, Marek, PEČENKA, František, STELLNER, Jitka, VLČKOVÁ. *Evropa v proměnách staletí* str. 275

3.4.4 Střední Evropa

Česká republika

I v naší střeoevropské zemi, která náleží svým uspořádáním do skupiny parlamentních republik a v jejímž čele současně stojí prezident Miloš Zeman, můžeme najít území s částečnými separatistickými proklamacemi. Tyto aktivity v České republice sice zdaleka nedosahují intenzity jako v zemích západní Evropy, přesto je můžeme zaznamenat. Ze správního hlediska tvoří území republiky 14 samosprávných krajů včetně kraje hlavního města Prahy a skládá se ze tří historických zemí-Čech, Moravy a Slezska. Území historických zemí Moravy a Slezska pak symbolizuje potenciální separační území v představách separatistických stoupenců.

Morava sdílela politický osud jako Čechy prakticky od dob Přemyslovců (10. století), přesto dnes můžeme zaznamenat hlasy, že Morava (potažmo Slezsko) by měly získat větší samosprávní autonomii, v radikálních postojích dokonce vytvořit samostatný státní útvar, oddělený od centralizované země Čech. Tyto postoje se etablovaly zejména do vzniku politické neparlamentní strany Moravané, kdy jedním z cílů této strany, uvedených na oficiálních internetových stránkách moravane.cz je „obnovit tradiční zemské zřízení ustanovením tří spolkových zemí ve svých historických hranicích-Země české, Země moravské (Moravkoslezské) a nově metropolitní Země Prahy se zvláštním statutem po vzoru Bruselu, či Vídně“.⁸⁵

Strana tedy nepožaduje přesný návrat k historickým zemím (Čechy, Morava, Slezsko), ale utvoření federace tří nově zformovaných spolkových zemí. Zastánci poukazují především na dávnou samostatnost Moravy a pocit přílišné centralizace Čech. Propagují symboly Moravy (vlajka, znak, hymna) a hlásí se aktivně k moravské národnosti.

⁸⁵ Moravané. Program. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.moravane.cz/o-nas/program>

Ale například po kulturní stránce netvoří Morava jednotný celek. Skládá se totiž z několika národopisných regionů (Valašsko, Slovácko, Haná, Horácko, Lažsko), odlišujících se nářečím, zvyky i například kroji a podpora této strany dosahuje nízkých hodnot.

Separatismus ve Slezsku (Česká republika + Polská republika)

Sekundární částí, kde je možné zaznamenat jistou formu separatismu na území České republiky je historická země Slezska. Ta se z majoritní části nachází v Polsku a je současně jedinou částí státu Polska s touto problematikou. Minoritní část tzv. Horního Slezska zasahuje i na naše území, a proto je vysvětlení problematiky slezského separatismu provedeno jako celku bez ohledu na státní hranice.

Země Slezska v historii náležela k mnoha státům, namátkou Polsku, Česku, Uhersku, Prusku, Německu atd. Jedním ze specifík tohoto regionu jsou vlastní jazyky-slezština, respektive slezská němčina. Obyvatelstvo tvořili Poláci, Češi i Němci, kteří byli po druhé světové válce částečně vysídleni, aby se po změně režimu v roce 1989 opět začali hlásit k německé národnosti.

Část Slezanů, tedy obyvatel Slezska, dominantně pak jeho části Horního Slezska se považuje za samostatný národ, usiluje o autonomii vůči Polsku (České republice) nebo úplné osamostatnění a uznání etnika jako samostatného národa. Podle dat Českého statistického úřadu se k slezské národnosti jako jediné při sčítání v roce 2011 přihlásilo 12 214 obyvatel a dalších 9342 obyvatel v kombinaci s další.⁸⁶ Podle dat polského statistického úřadu se při censu v témže roce v Polsku hlásilo ke slezské národnosti jako jediné 376 000 lidí a například společné slezské a polské dalších 431 000

⁸⁶ Český statistický úřad. SLDB 2011: Obyvatelstvo podle věku, národnosti a pohlaví. [Online]. 2011. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30715&th=&vseuzemi=null&v=&vo=null&void=>

obyvatel.⁸⁷ Separatismus Slezska tak vykazuje prvky etnický orientovaného separatismu.

Německo

Spolková republika Německo, federativní republika v čele s prezidentem Joachimem Gauckem, je přímořským střeoevropským státem s jednou z nejvyspělejších ekonomik světa a dominantní v Evropě. Tento nejlidnatější evropský stát (bez Ruska), jehož dnešní podoba se vyprofilovala na základě sjednocení v roce 1990 pod názvem Spolková republika Německo, se administrativně skládá z celkem šestnácti spolkových zemí. Významnou a vlivnou politickou osobnost představuje kancléřka Angela Merkelová a i na území tohoto státu můžeme najít de facto bipolárně situované oblasti se separatistickými sklony.

První z nich se nachází na jihu země a ztotožňuje se s administrativní hranicí Bavorska. Tato plošně nejrozsáhlejší a druhá nejlidnatější spolková země je současně nejproduktivnější a nejefektivnější ekonomickou částí cele Spolkové republiky. Bavorské hospodářství dokázalo vytvořit v roce 2013 hrubý domácí produkt ve výši 488 mld. eur, což představuje 17 % HDP celého Německa a přibližně se vyrovná objemu HDP států Švýcarska či Švédska.⁸⁸ Bavorská ekonomika je paradigmatickým úspěchem, mimo všestranné a moderní průmyslové odvětvové zastoupení disponuje region i propracovaným vzdělávacím systémem a vyspělým zemědělstvím. Objevují se tak názory, že Bavoři doplácí na zbytek státu, potažmo celou Evropskou unii a zejména příznivci separatistické politické strany Strana Bavorska volají po nezávislosti.

⁸⁷ Polski urząd statystyczny. Wyniki spisu ludności i mieszkań 2011. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Przynaleznosc_narodowo-etniczna_w_2011_NSP.pdf

⁸⁸ BusinessInfo: oficiální portál pro podnikání a export. Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Bavorsko. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/profil-spolkova-svobodny-stat-bavorsko-98.html#!&chapter=2>

Bavorsko bylo připojeno k Německu roku 1871 a je současně spolkovou zemí s charakteristickými kulturními rysy. Dnešní separatistické tendence jsou však především reakcí na ekonomickou globální recesi a protikladnou prosperitu Bavorské spolkové země.

Sekundární německou částí, kde lze zaznamenat jisté separatistické vlivy a především snahy po větší autonomii jsou oblasti Východního Fríska (Dolní Sasko) s etnikem Východních Frísů a Šlesvicka-Holštýnska s etniky Severních Frísů a Dánů. Východofríské etnikum se dnes nachází v pokročilém stádiu asimilace, která byla uspišena v polovině 20. let mj. příchodem poválečných německých přesídlenců a taktéž Severní Frísové prošli procesem germanizace.⁸⁹ Přesto se i dnes uchovává v obou oblastech jazyk fríštiny. Ve spolkové zemi Dolního Saska působí regionální politická strana *Die Friesen*, prosazující zájmy menšinových etnických Frísů a ve Šlesvicku strana *Südschleswigscher Wählerverband*, hájící zájmy nejen Frísů, ale i Dánů. Separatismus má tedy etnické kořeny.

Slovenská republika, oblast Podkarpatské Rusi

Slovenská republika, jeden z našich sousedů a stát s námi velmi blízce spjatý, leží východně od České republiky a v jeho čele stojí dnes prezident Andrej Kiska. Základní územně-administrativní jednotkou jsou dnes kraje a především v těch jižně situovaných a v jejich jižních částech lze lokalizovat potenciální separatistické území. Právě na tomto území, v blízkosti hranic s Maďarskem, žije totiž početné etnikum Maďarů.

Podle údajů ze slovenského statistického úřadu žilo na území Slovenska v roce 2011 celkem 458 467 obyvatel maďarské národnosti (8,5%) a tvořili tak nejpočetnější

⁸⁹ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 198

menšinu v rámci státu. Jejich největší zastoupení vykazoval v témže roce Nitrianský kraj-169 460 lidí, ale velký počet Maďarů žije také v kraji Trnavském-120 784 lidí.⁹⁰

Jejich přítomnost se datuje již z období po první světové válce, kdy po stanovení hranic Maďarska, jakožto nástupce Uherska, vznikla na území tehdejšího Československa tato zmíněná menšina. Její zájmy na Slovensku dnes v politické sféře hájí Strana maďarské komunity. Ta je často kritizována především ze strany slovenských nacionalistů za údajné autonomní a separatistické snahy, vedoucí k rozvratu republiky a objevují se i hlasy, volající o jejím postavení mimo ústavní právo.

Maďarské etnikum se separatistickými tendencemi se nachází i v nejzápadnější oblasti Ukrajiny-v Zakarpatské oblasti (Podkarpatské Rusi). Zde s etnikem Rusínů taktéž usilují o autonomii.

Švýcarsko

Švýcarská konfederace je vnitrozemským státem střední Evropy, jehož jižní a střední část charakteristicky vyplňují velehorská pásma Alp. Post prezidentského úřadu pro rok 2015 zastává Simonetta Sommarugová, která paralelně stojí i v čele Spolkové rady (plní funkci federální vlády), tedy nejvyššího spolkového výkonného orgánu Švýcarska. Švýcarsko ve své ústavě deklarovalo rovnoprávnost jazyků všech obyvatel.

Skládá se z 23 kantonů, z nichž 3 jsou rozděleny na tzv. plokantony, v celku jej tvoří tedy 26 kantonů. Ty mají v rámci konfederace vysoký stupeň samosprávy, disponují vlastní vládou a parlamentem.⁹¹ Územně pak lze Švýcarsko ještě diferencovat na 4

⁹⁰ Štatistický úrad Slovenskej republiky. Základné údaje zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011, obyvateľstvo podľa národnosti. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <https://slovak.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=e1256501-ad2a-46ce-89f5-01b2410482e8>

⁹¹ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Švýcarsko. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/

jazykové oblasti-německou, francouzskou, italskou a rétorománskou. Italská jazyková oblast, konkrétně oblast nejjižnějšího kantonu země Ticina představuje region zajímavý z hlediska separatismu. Úředním jazykem je zde stanovena italština a v oblasti působilo hnutí *Domà Nunch*, které mělo přeshraniční vliv směrem do Itálie. Hlavní tezí uskupení byla konjunkce historického území Insubrie, sahajícího z Ticina i na území Itálie (dnes oblast Lombardie, Piemont) a jeho integrace se Švýcarskem do systému nové konfederace s novými pravomocemi pro obnovený region Insubrie. V roce 2011 toto hnutí avizovalo politické ambice, jeho podpora je ovšem slabá.

Skupina aktivistů se separatistickými úmysly působí také v oblasti západního sídla Ženevy a usiluje o vznik autonomní Ženevské republiky.

3.4.5 Východní Evropa

Moldavsko

Moldavsko, východoevropský vnitrozemský stát a též republika, v jejímž čele stojí prezident Nicolae Timofti, je dalším evropským státním útvarem, mající co dočinění se separatismem. V období let 1944-1991 bylo Moldavsko nedílnou součástí Sovětského svazu a teprve s pádem tohoto impéria vyhlásilo 27. 8. 1991 plnou nezávislost. Na jeho území najdeme dva autonomní regiony-Podněstří a Gagauzsko, které jsou symboly místního separatismu.

Podněstří je dnes de facto nezávislý stát. Tato separatistická republika na východním břehu řeky Dněstr se totiž odtrhla od Moldavska. Akt však uznaly pouze Náhorní Krabach, Jižní Osetie a Abcházie, tedy oblasti s velmi sporným postavením, a tak de jure je Podněstří nadále součástí Moldavska. Tři nejčtenější etnické skupiny zde tvoří Moldavané, Rusové a Ukrajinci. Po vzniku nezávislého Moldavska odmítly místní politické elity nabízenou autonomii a vyhlásili v Podněstří s centrem v Tiraspolu v roce 1990 separátní republiku. Krátce poté byl její název změněn na Podněsterskou moldavskou republiku a i přes nesouhlas centrální vlády si obyvatelé v referendu odhlasovali nezávislost. V roce 1995 taktéž prostřednictvím referenda, označeným moldavskou vládou za ilegální, stanovili ústavu, která Podněstří označila jako suverénní, nezávislý stát s demokratickými hodnotami.⁹² Současným prezidentem této mezinárodně neuznané republiky je Jevgenij Vsilijevič Ševčuk.

V plebiscitu roku 2006 drtivá většina hlasujících vyjádřila touhu v pokračování nastoleného politického směru, jejímž konečným cílem je definitivní mezinárodní uznání nezávislosti a následná konjunkce s Ruskou federací, a vyslali tak podporu nezávislosti na Moldavsku. V oblasti lze najít vojenskou organizaci Armáda Podněstří, jejíž síly byly vytvořeny k ochraně suverenity Podněsterské moldavské republiky.

⁹² LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 648

Sekundárním autonomním územím v Moldavsku je oblast Gagauzsko na jihu země. Název regionu plyne podle původního etnika, jímž byli Gagauzové. Tedy národ turkického původu s jazykem gagauzštinou, která má dokonce statut úředního jazyka. Na počátku 90. let usilovali Gagauzové o stanovení nezávislé Gagauzské republiky, nakonec se však v roce 1994 účastnili moldavského referenda, v němž se většina hlasujících nakonec vyslovila proti oddělení. Za svoji účast v referendu a výsledek získali na oplátku Gagauzové příslib regionální autonomie a následující rok byla oficiálně vyhlášena Územní autonomní jednotka Gagauzsko v čele s guvernérem, jež je paralelně i členem moldavské vlády. V posledních letech v regionu, kde dnes dominuje jako jazyk ruština, sílí tendence o sblížení s Ruskou federací.

Rumunsko

Rumunsko se nachází při pobřeží Černého moře v oblasti Balkánského poloostrova, formou státního zřízení mluvíme o republice v čele s prezidentem, kdy tento post momentálně zastává Klaus Iohannis. Z pohledu separatismu se na území Rumunska nachází zajímavá oblast Transylvánie, s majoritní etnickou skupinou Maďarů. S největší pravděpodobností se jedná o potomky maďarských osadníků, usazovaných zde ve 13. a 14. století uherskými panovníky za účelem obrany karpatských průsmyků.⁹³

Oblast prošla složitým vývojem, její severní část se v krátkosti stala například přímou součástí Maďarska, po druhé světové válce zažila vlastní autonomní vládu, ale také následný národnostní útlak rumunských Maďarů v důsledku silné centralizační politiky, uplatňované v Rumunsku od 70. let minulého století. Podle údajů censu z roku 2011 žilo na území Rumunska přibližně 1,24 milionu Maďarů, z části v příhraničních oblastech a z části právě v uvedeném Sedmihradsku.⁹⁴

⁹³ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě* str. 250

⁹⁴ Institutul national de statistica. Privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populației și Locuitorilor 2011. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z:

V roce 2009 spolu konzultovali problematiku maďarské menšiny a otázku autonomie státníci obou zemí, se zamítavým stanoviskem k nezávislosti. V celé oblasti respektive Rumunsku působí hned několik politických uskupení, podporujících zájmy a postavení Maďarů a jejich touhu po vlastní vládě. Mezi nejvýraznější patří *Democratic Union of Hungarians in Romania* (Maďarská demokratická unie) nebo její alternativa *Hungarian Civic Party* (Maďarská občanská strana). Jak již bylo uvedeno, maďarské obyvatelstvo je výrazně zastoupeno i v příhraničních oblastech s touto zemí a i zde lze sledovat separatistické myšlenky.

3.4.6 Jižní Evropa

Itálie

Italská republika, stát na jihu Evropy konkrétně na Apeninském poloostrově, který vznikl roku 1861 původně jako Italské království, a jehož formu vlády definuje termín parlamentní republika v čele s prezidentem Sergiem Mattarellou, je zemí, jejíž obyvatelstvo je složeno z několika etnografických skupin a disponuje několika početnými národnostními menšinami, historicky lokalizovatelnými především podél severních hranic.

Všeobecně známým faktem je skutečnost, že poválečná Itálie se řadí k nejméně stabilním politickým systémům v Evropě a rychlá cirkulace vlád je jedním ze znaků, definujících politické rozložení na Apeninském poloostrově.⁹⁵ I přes určitou míru decentralizace, kdy území Itálie je správně členěno do dvaceti regionů, disponujících určitými asymetrickými pravomocemi, roste především od 20. století napětí mezi

http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/02/Comunicat_DATE_PROVIZORII_RPL_2011.pdf

⁹⁵ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 348

prosperující severní průmyslovou a chudší jižní zemědělskou částí země. Primární příčinou razantního vzniku regionálních politických stran na Severu Itálie byla tedy především nespokojenost místních obyvatel s faktem dlouhodobé finanční podpory jihoitalských částí země ze strany centrální vlády.⁹⁶

Nejsilnějším postavením disponuje strana Liga Severu (*Lega Nord*, založena 1991), urputně bojující za větší samosprávné možnosti severoitalských regionů v oblasti řeky Pád, respektive za jejich totální odtržení od Itálie. Nejintenzivnější hlasy o separaci přichází především z nejlidnatějšího regionu země z Lombardie (Milán), z Piemontu (Turín) a také z Benátska (Benátky), na jejímž území separatisté již několikrát vyhlásili nezávislý stát (15. 9. 1996-Pádská republika, 9. 5. 1997-Svobodná benátská republika). Tyto akty však nikdy nezískaly patřičnou podporu.

Snahy o existenci vlastního státu tzv. Padanie na území stejnojmenného makroregionu mají tedy především ekonomické pohnutky, ovšem i etnicita obyvatelstva na severu není totožná v komparaci se zbytkem státu (potomci Keltů) a jinak dominantní italštinu zde často nahrazují alternativní místní úřední jazyky (němčina, francouzština).

Italský separatismus, to však není jen dominantní ekonomické rozhořčení obyvatel Padanie, separační snahy lze lokalizovat i v regionu Jižní Tyrolsko (připojení k Rakousku), ve Furlánsko-Julském Benátsku se slovinskou menšinou a zvláštním autonomním statusem, na Sicílii nebo Sardinii.

⁹⁶ ČÍŽKOVÁ, Zuzana. *Itálie jako decentralizovaný stát: Analýza kompetencí italských regionů* str. 19

Chorvatsko

Republika Chorvatsko je přímořským státem v jihovýchodní Evropě při pobřeží Jaderského moře, na pomezí Balkánského poloostrova. Jeho definitivní samostatná éra začala roku 1991 vyhlášením nezávislosti na Jugoslávii a pozici prezidenta v současnosti zastává žena, Kolinda Grabarová Kitarovićová. Administrativně se země Chorvatska dělí do systému žup (21) a ta nejzápadnější, Istrijská župa, je jednou z aktuálních oblastí země, kde lze zachytit nespokojenost se současným vnitřním uspořádáním státu.

Přiléhá na poloostrov Istrie, jehož dílčí části náleží i Itálii a Slovinsku a administrativně hlavním sídlem je město Pazin (pzn. největší Pula). Působí zde například regionální politické uskupení *The Istrian Democratic Assembly* (Istrijské demokratické hnutí). Jedním z primárních cílů strany je podpora a rozvoj všech funkcí Istrie a Istrijských ostrovů jako regionálního subjektu, vzniklého na základě nepřehlédnutelné jedinečnosti v oblasti etnické, ekonomické i kulturní.⁹⁷ A to nenásilnou, demokratickou formou. Strana dále odmítá principy centralismu a prosazuje zvýšení regionálních pravomocí.

Sekundárním centrem, požadující vyšší míru autonomie, je město Rijeka a jeho aglomerace. Přístavní město v severním Chorvatsku je třetím nejlidnatějším v rámci celé země (128 624 obyvatel v roce 2011⁹⁸), zažilo v historii období pestrých nadvlád (Uhersko, Itálie, Jugoslávie) a působí zde politická strana *Charter for Rijeka*, požadující autonomní postavení Rijeky.

⁹⁷ Istarski demokratski sabor dijeta demokratka Istriana. Programska deklaracija istarskog demokratskog sabora. [Online]. 2009. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://ids-ddi.com/ids-ddi/dokumenti/>

⁹⁸ Državni zavod za statistiku. Census 2011: Population by age and sex, by settlements. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/results/htm/E01_01_01/e01_01_01_zup08_3735.html

3.4.7 Balkánský poloostrov

Albánie

Albánská republika, v jejímž čele stojí prezident Bujar Nishani, je stát při pobřeží Jaderského moře v západním segmentu Balkánského poloostrova. Jižní oblast Albánie tvoří historické geografické území zvané *Epirus* (Řeky označované jako Severní Epirus), jehož majoritní část se nachází v sousedícím Řecku. Na území Severního Epiru najdeme minoritní etnikum Řeků, bojující za nezávislost nebo případné spojení s Řeckem. Tyto iredentistické snahy a práva Řeků v Albánii obecně v politické sféře hájí politická strana *The Unity for Human Rights Party* (Strana za jednotu a lidská práva).

Bosna a Hercegovina-Republika Srbská

Republika Srbská představuje Srby obývané území v Bosně a Hercegovině, které zaujímá 49% jejího teritoria.⁹⁹ Jedná se tedy o jednu ze tří entit, tvořící federativní stát Bosny a Hercegoviny, vzniklé na základě událostí z ledna 1992, kdy se Srbové v Bosně a Hercegovině rozhodli ke kroku vytvoření Republiky Srbského národa v Bosně a Hercegovině. Původní rozloha dosahovala až 70% bosenského území, po válečném konfliktu a ústupcích byla tato rozloha roku 1995 mírovou dohodou redukována na zmíněných 49% rozlohy se zónou separace, oddělující oba celky. Republika Srbská dnes disponuje vlastní vládou a parlamentem se sídlem v Banja Luka, symboly i funkcí prezidenta, jíž zastává Milorad Dodik. V oblasti se objevují separatistické snahy, mající za cíl oficiální ustanovení nezávislého státu Republiky Srbské, nebo případné spojení oblasti se Srbskem.

⁹⁹ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 753

Federace Bosny a Hercegoviny

Federace Bosny a Hercegoviny tvoří druhou entitu státu Bosny a Hercegoviny.¹⁰⁰ Její rozloha činí 51% území státu a hlavním sídlem, které je identické jak pro Federaci tak celý státní útvar, je Sarajevo. Obdobně jako v případě Republiky Srbské i Federace Bosny a Hercegoviny disponuje vlastní vládou, či parlamentem, současným prezidentem je pak Marinko Čavara. Národnostní složení obyvatelstva je diametrálně odlišné při komparaci s Republikou Srbska, kde jsou dominantně zastoupeni Srbové. Zde většinu představují Bosňáci a na území žije také podstatná chorvatská menšina se separatistickými sklony.

Chorvatští nacionalisté již v roce 1991 vyhlásili geografickou, politickou, ekonomickou a kulturní separaci od Bosny a Hercegoviny (Chorvatská unie Herceg Bosna). Ta přestala existovat roku 1994, ovšem i dnes se mezi etnickými Chorvaty objevují hlasy o jejím obnovení nebo úplném spojení oblasti s Chorvatskem. Působí zde chorvatsky orientované politické strany jako například *The Croatian Democratic Union of Bosnia and Herzegovina* (Chorvatská demokratická unie Bosny a Hercegoviny).

Kosovo

Mezinárodně částečně uznaný stát Kosovské republiky se nachází při jihozápadních hranicích Srbska na Balkánském poloostrově. Dnešní Kosovská republika s centrem v Prištině a prezidentkou Atifete Jahjagovou dříve tvořila jednu z autonomních oblastí Srbska, zejména v 90. letech 20. století prošla při cestě za nezávislosti složitým vývojem a mnoha ozbrojenými konflikty, do kterých bylo zapojeno i NATO. Poté, co Srbsko stáhlo z území Kosova svá vojska, se ocitlo pod mezinárodní správou garantovanou OSN bez možnosti jakéhokoliv vměšování ze strany Srbské vlády, aby nakonec dne

¹⁰⁰ Třetí entitou bývá označován federální distrikt Brčko v severovýchodní části Bosny a Hercegoviny, tvoří samostatnou a neutrální administrativní jednotku.

17. 2. 2008 vyhlásil kosovský parlament jednostranně nezávislost na Srbsku. Kosovo následně prohlásil za demokratický, světský a multietnický stát.¹⁰¹

Tento krok vyvolal rozporuplné reakce, mnoho států včetně České republiky postupem času uznalo legitimitu aktu a Kosovo za nezávislý stát, naproti tomu například Rusko, Španělsko, nebo i Slovensko a organizace OSN odmítly tuto skutečnost akceptovat. Samotné Srbsko pak území Kosovské republiky nadále považuje za svou součást a ve své ústavě hovoří o tomto území jako o Autonomní oblasti Kosova a Metohie, na niž si činí nárok.

Další dílčí rozporuplnou separatistickou oblastí je pak území Severního Kosova, jakožto součásti Kosovské republiky. Místní srbská menšina (dominantní jsou v Kosovu Albánci) odmítá uznání nezávislosti Kosova a disponovala dokonce alternativním kosovským parlamentem-Shromáždění Unie obcí autonomní provincie Kosovo a Metohije. Formu této alternativní vlády odmítal oficiální kosovský parlament, po spolupráci s Bruselem by mělo být v nejbližší době vytvořeno Sdružení srbských obcí, zajišťující práva zdejších Srbů, požadujících spojení se Srbskem.

Ilustrací nespokojenosti srbské menšiny může být rok 2012, kdy se konal ve čtyřech obcích (Kosovská Mitrovice, Leposavič, Zubin Potok a Zvečan) se srbskou většinou plebiscit a přes 99% hlasujících v dvoudenním referendu uvedlo, že neuznávají vládu a úřady v Prištině.¹⁰²

¹⁰¹ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 443

¹⁰² ČTK. Srbové na severu Kosova odmítli v referendu vládu Prištiny. iDnes.cz. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/srbove-na-severu-kosova-odmitli-v-referendu-vladu-pristiny-p4x-/zahranicni.aspx?c=A120216_074651_zahranicni_ipi

Makedonská republika

Makedonská republika v čele s prezidentem Đorđe Ivanovem je vnitrozemským státem Balkánského poloostrova od roku 1991, kdy vyhlásila svrchovanost a posléze nezávislost na Jugoslávii. Obyvatelstvo státu je značně nehomogenní, makedonskou většinu doplňuje silná separatisticky orientovaná albánská menšina, usilující o autonomii. V lednu 1992 se makedonští Albánci v referendu, které neuznala makedonská vláda, vyslovili pro autonomii a v dubnu 1992 byla ve městě Struga v Makedonii vyhlášena Autonomní republika Ilirida.¹⁰³ Již od této doby přetrvávají segregační snahy Albánců na území Makedonie, které dnes vede makedonský politik Nevzat Halili, usilující o vytvoření konfederace Ilirida-Makedonie.

Srbsko

Srbsko s hlavním městem v Bělehradě je republikou nacházející se na území bývalé Jugoslávie, tedy v centru Balkánského poloostrova. Jeho vznik lze datovat k roku 2006, kdy se v Černé Hoře konalo referendum o dalším setrvání v unii se Srbskem, v němž 55,4% voličů hlasovalo pro samostatnost země.¹⁰⁴ Tento významný akt tedy v praxi znamenal vznik nezávislých státních útvarů Černé Hory a Srbska. V jeho čele dnes stojí prezident Tomislav Nikolić a území se prakticky skládá ze dvou částí-Centrálního Srbska a autonomní oblasti Vojvodina na severu. Ta představuje jednu z aktuálních separatistických oblastí Srbska.

Její široká autonomie byla na konci minulého století do jisté míry omezena a dnes v oblasti působí celé řada hnutí a politických uskupení, požadujících její opětovný růst. Centrem provincie je město Novi Sad a pro oblast je typické multietnické složení obyvatel s pestrými multikulturními znaky. Ve Vojvodině je například ustaveno šest oficiálních jazyků (srbština, maďarština, rumunština, chorvatština, slovenština a

¹⁰³ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 505

¹⁰⁴ LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa* str. 758

rusínština). Podle censu v roce 2011 měli největší zastoupení Srbové (1 289 635 obyvatel), dále Maďaři (251 136 obyvatel) a Slováci (50 321 obyvatel).¹⁰⁵ Hlavními představiteli v tažení za autonomii Vojvodiny nebo případnou federalizaci země jsou strany *The League of Social Democrats of Vojvodina*, *Reformists of Vojvodina* a *The Vojvodina's Party*.

Sekundární separatistickou oblast představuje historické geografické území Sandžak. To se diferencuje mezi Srbskem (oblast Novi Pazar) a Černou Horou (oblast Pljevlja) a je jakýmsi reliktem Osmanské říše. Sandžak dnes představuje centrum černohorské muslimské komunity s multietnickým obyvatelstvem. Podle censu z roku 2011 tvořili obyvatelstvo srbské části Sandžaku nejpočetnější Bosňáci (muslimové, 154 841 obyvatel), Srbové (77 565 obyvatel), Černohorci (314), národnostní složení černohorské části pak představovali Bosňáci (muslimové, 58 272 obyvatel), Srbové (54 780 obyvatel), Černohorci (28 009 obyvatel) a Albánci (3778 obyvatel).¹⁰⁶

Původní ideou separatistů bylo vytvoření autonomní republiky Sandžak. Tento krok je však výrazně limitován skutečností diferenciací území mezi dva státní útvary a tak současné snahy míří k tvorbě autonomní oblasti s bosenskou většinou a vyloučením především západních obcí s převahou Srbů a Černohorců.

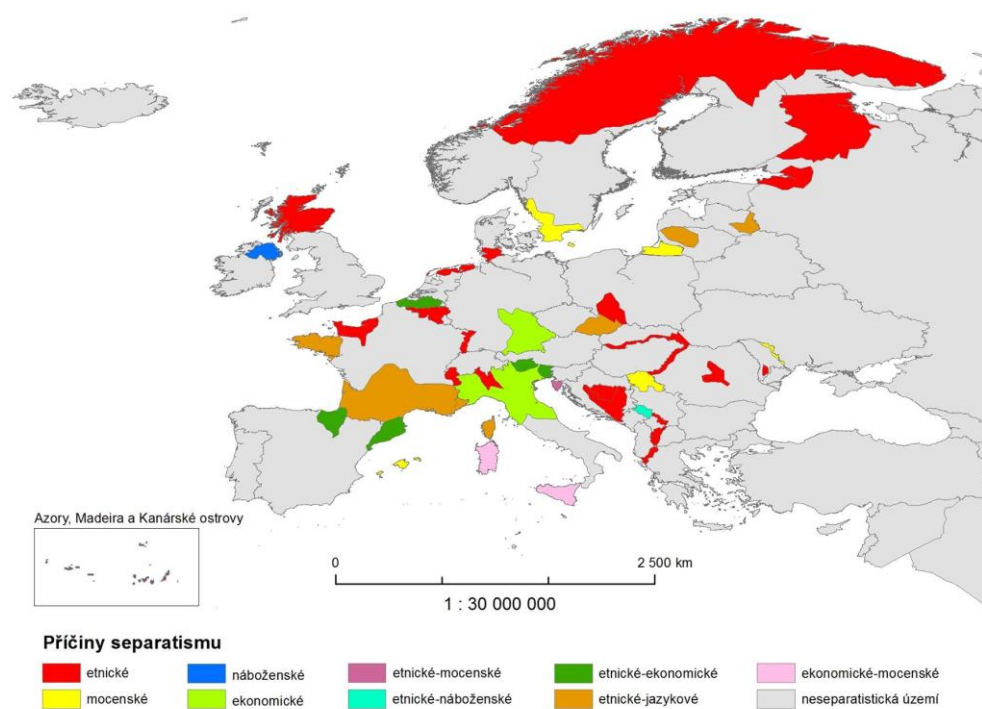
¹⁰⁵ Statistical office of the Republic of Serbia. Final results of the 2011 Census of population, households and dwellings book 1 – Ethnicity. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://popis2011.stat.rs/?lang=en>

¹⁰⁶ Wikipedia. Sandžak: demographics. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Sand%C5%BEak#cite_note-5

4 Mapy

4.1 Mapa separatistických území Evropy z hlediska příčin

AKTUÁLNÍ SEPARATISTICKÁ ÚZEMÍ EVROPY Z HLEDISKA PŘÍČIN VZNIKU

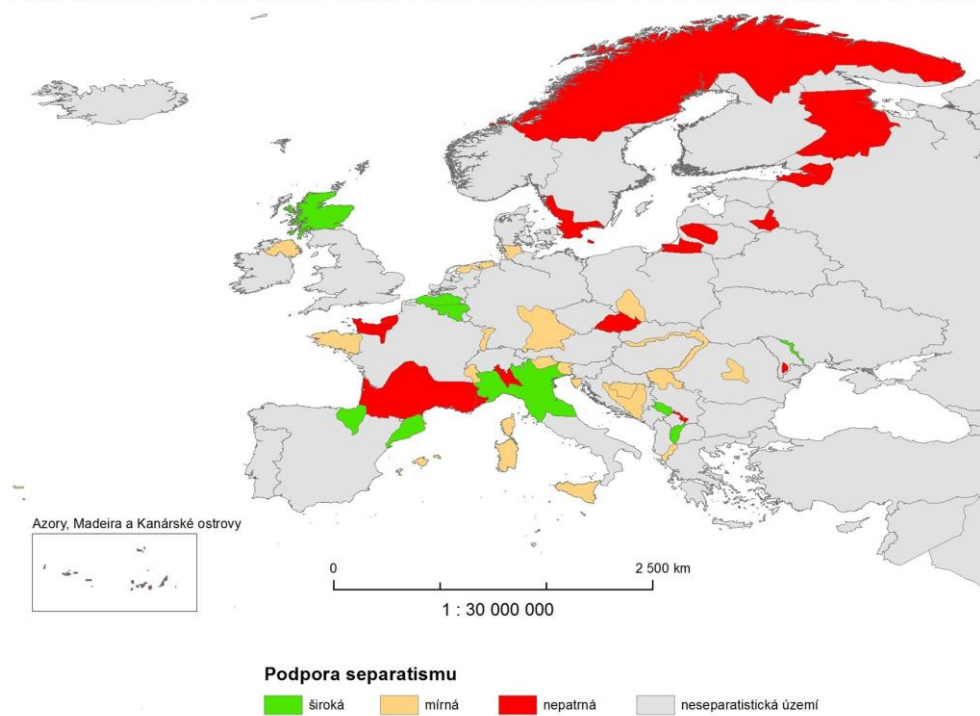

Mapa 1: Aktuální separatistická území Evropy z hlediska příčin vzniku

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Mapa separatistických území Evropy z hlediska podpory

AKTUÁLNÍ SEPARATISTICKÁ ÚZEMÍ EVROPY Z HLEDISKA PODPORY

Mapa 2: Aktuální separatistická území Evropy z hlediska podpory

Zdroj: vlastní zpracování

5 Závěr

Na dnešní mapě Evropy můžeme nalézt takřka 50 územních oblastí, vyznačujících se v různé intenzitě projevy separatismu. Separatistické regiony jsou rozmístěny v rámci celého kontinentu a aktuálně postihují více než 90% států Evropy včetně jejich ostrovních součástí. Obecně největší kumulaci regionů s dělicí tendencemi najdeme v oblastech s pestrým etnickým složením obyvatelstva a vzájemně napjatými vztahy a také v regionech, kde se zejména v důsledku historických událostí (např. rozpad federací) zásadně neztotožňují státní hranice s etnickými. Taková separatistická centra při pohledu do mapy představuje zejména nehomogenní obyvatelstvo státního útvaru Francie a severní Itálie a dále Balkánský poloostrov, charakteristický velmi složitými, územně-etnickými vztahy.

Separatismus v Evropě, stejně jako další jevy prochází neustálým přirozeným vývojem a současná podoba aktuálních separatistických území na kontinentu je výsledkem různě dlouhých a rozdílně intenzivních procesů. Separatismus na Pyrenejském poloostrově, dominantně v regionech Katalánska a Baskicka, disponuje velmi dlouhou historií. Kořeny separatismu v Katalánsku jsou zapuštěny hluboko do historie a sahají až do období 15. století. Naproti tomu otázka autonomie nebo případné separace v severských oblastech Laponska je jen jakýmsi odrazem současných snah mnohých evropských etnik po sebeurčení a větší decentralizaci pravomocí obecně, a tak je její historie relativně velmi krátká. Mladé separatistické území pak představují také regiony jako Bavorsko nebo Padánie, usilující o oddělení především z ekonomických skutečností.

Dnešní separatistická uskupení v Evropě se však neliší pouze rozdílnou historií, ale také svými cíly a intenzitou, s níž se jich snaží dosáhnout. Region již zmiňovaného Katalánska například cílí po úplném oddělení od Španělského království a úplné samostatnosti, kterou se snaží získat i politickou cestou. V opozici pak stojí například separatismus na území Karélie, kde separatistické hnutí *ProKarelia* usiluje o

iredentistické propojení cestou veřejné osvěty a informovanosti obyvatelstva prostřednictvím různých publikací a periodik.

Základním cílem této práce bylo zmapování aktuálních separatistických oblastí Evropy (s výjimkou výše uvedených) z hlediska příčiny vzniku a všeobecné podpory. Pro vyjádření příčinných faktorů separatismu bylo vymezeno celkem 5 základních důvodů, vedoucích ke snahám o separaci. Jednalo se o důvody etnické, ekonomické, náboženské, jazykové a mocenské. Skupina jazykového separatismu se samostatně v Evropě aktuálně nevyskytuje a je tedy zastoupena pouze v kombinaci s jiným podmiňujícím faktorem, čímž vznikly další skupiny. Oblast mocenského separatismu pak představuje regiony, kde se etnika obyvatelstva zásadně neliší od zbytku státu, kde nelze aplikovat ani jiné další jmenované důvody, a jedinou snahu separatistů představuje nastartování procesu decentralizace a získání větších pravomocí od centrální vlády.

Pokud se podíváme na výsledek prvního šetření, je zřejmé, že nejčastější příčinu, eskalující v separatismus v Evropě, představuje rozdílná etnicita obyvatelstva. Celkem 23 dnešních separatistických oblastí primárně vzniklo z faktu etnické heterogenity obyvatel a dalších 16 regionů v kombinaci jiné etnicity a dalšího faktoru. Naopak nejmenší vliv na vznik desintegračního separatistického procesu představují příčiny jazykové a náboženské. V současnosti se náboženské důvody jako jediné uplatňují jen na území Severního Irsku a v kombinaci s etnicitou na území separatistického Sandžaku na Balkánském poloostrově, vliv jazyku, jakožto jediného, zcela dominantního faktoru se v Evropě nevyskytuje a působí pouze v kombinaci s rozdílnou etnicitou.

Je důležité podotknout, že cílem výzkumu bylo pojmenovat primární příčiny, podepisující se na vzniku separatismu v konkrétních případech. V praxi se totiž někdy jedná o celý konsenzus vzájemně provázaných skutečností, které velmi výrazně stírají hranice mezi jednotlivými kategoriemi, a proto práce jmenuje pouze dominantní vlivy.

Sekundární mapové znázornění pak přináší hodnocení jevu separatismu z hlediska podpory mezi obyvateli daného regionu. Pro vyjádření byly zvoleny celkem tři kategorie. Pro území s minimální podporou separatistických aktivit byla stanovena

kategorie s označením „nepatrná“, oblasti, kde je obecné povědomí o daném separatismu a jeho celková podpora vyšší, představuje kategorie s podporou „mírnou“ a separatistické části, kde dosahuje v kontextu Evropy podpora nejvyšších hodnot, se skrývají v kategorii s „širokou“ podporou.

Při pohledu na mapu je zřejmé, že především v severních částech kontinentu, kde nemá separatismus tak dlouhou historii, dosahuje podpora obecně nižších hodnot. Největší zastoupení najdeme v kategorii s mírnou podporou, konkrétně 29 oblastí, nejmenší naopak v kategorii s širokou podporou, kam spadá 9 regionů.

Podpora separatismu je však jevem, který se v některých případech velmi pružně vyvíjí s časem a tak patří k údajům, jež relativně rychle ztrácí na aktuálnosti.

Summary

The thesis describes current topic on the european territory – the separatism. Its influence we can find in all parts of the continent. The separatism brings a lot of questions from side public polisy, european safety, word rights and the balance of word powers.

Introductory chapter contains the general definition of separatism and its typology. The exact definition of separatism depends on many different factors and experts views.

Next chapters describe the current most intensive separatist forces, which are in Europe in Spain, United Kingdom and Belgium. You can find in this thesis elementary studies based on the situation in this countries. The second overview captures the rest of separatist areas in Europe and makes the basis for mapping evaluation.

On the basis of mapping evaluation is defined as the primary cause of separatism in Europe different ethnicity of the population within individual government departments and inconsistency of ethnic and national boundaries, and generally mild support for separatism in the regions.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje: knihy

- [1] BAAR, Vladimír. *Globální problémy země: separatismus*. Ostrava: Atelier Milata, 1995
- [2] BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?* Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5
- [3] BAAR, Vladimír, Petr, RUMPEL, Petr, ŠINDLER. *Politická geografie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-737-X
- [4] DANČÁK, Břetislav, Petr, FIALA. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2247-7
- [5] FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3900-6
- [6] HNÍZDO, Bořek. *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. ISBN 80-85241-95-1
- [7] HONZÁK, František, Václav, HUBINGER, Jiří, POLIŠENSKÝ. *Národy celého světa*. Praha: Mladá fronta, 1985. ISBN 23-011-85
- [8] HONZÁK, František, Marek, PEČENKA, František, STELLNER, Jitka, VLČKOVÁ. *Evropa v proměnách staletí*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-025-X
- [9] HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a Nacionalismus*. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-20-2

- [10] IŠTOK, Robert. *Politická geografia a geopolitika*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. ISBN 80-8068-313-1
- [11] IŠTOK, Robert. *Štát na politickej mape sveta: politickogeografické a geopolitické aspekty*. Prešov: Prešovská univerzita, 1997. ISBN 80-88885-25-6
- [12] IŠTOK, Robert. *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*. Prešov: Prešovská univerzita, 2006. ISBN 80-8068-500-2
- [13] KUNC, Jiří. *Stranické politické systémy v rekonstrukci*. Praha: Slon, 2000. ISBN 80-85850-79-6
- [14] LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-414-2
- [15] ORT, Petr. *Úvod do studia politické geografie*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2004. ISBN 80-86747-20-4
- [16] SKOKAN, Ladislav. *Úvod do politické geografie*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1992-2012. ISBN 978-80-7414-467-7
- [17] STRMISKA, Maxmilián. *Smrtonosné vlastenectví: etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2721-5
- [18] ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha: Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, 1994. ISBN 80-7116-375-9
- [19] ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-61-8

Tištěné zdroje: časopisy

[1] BUCHTELE, Tomáš. Baskicko - osobitý region v rámci Španělska a významný investor v České republice. *Mezinárodní politika*. 2010. s. 16. ISSN 0543-7962

[2] HRABÁLEK, Martin. Katalánsko a Baskicko, hrozby španělské územní integrity. *Mezinárodní politika*. 2010. s. 14. ISSN 0543-7962

Kvalifikační práce:

[1] ČÍŽKOVÁ, Zuzana. *Itálie jako decentralizovaný stát: Analýza kompetencí italských regionů*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph. D.

[2] HUDCOVÁ, Nikola. *Na cestě k personální unii? Aktuální vývoj decentralizacev Belgii*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Ing. Mgr. Jan Němec, Ph.D.

[3] KLOBOUČNÍKOVÁ, Kristína. *Belgie před rozpadem státu? Překážky pro vznik dvou suverénních států*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D.

[4] LEPIČ, Martin. *Geografické a socioekonomické aspekty separatismu ve Španělsku – případová studie Katalánsko a Baskicko*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.

[5] STOCKERTOVÁ, Jesica. *Formování a proměny španělského regionalismu – kolektivní případová studie čtyř španělských historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie*. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

[6] VYŠATOVÁ, Eliška. *Fungování nacionálně-separatistických organizací. Kom-parativní studie organizací IRA a ETA.* Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Malvína Krausz Hladká, Ph. D.

Elektronické zdroje:

BAROCHOVÁ, Anna. *Skotské referendum povzbudilo irské republikány, opět sní o odtržení.* iDnes.cz. [Online] Vydáno: 15. 9. 2014 [Cit. 2010-4-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/severni-irsko-skotsko-referendum-dl9-/zahranicni.aspx?c=A140912_180517_zahranicni_aba

BusinessInfo: oficiální portál pro podnikání a export. Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Bavorsko. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/profil-spolkova-svobodny-stat-bavorsko-98.html#!&chapter=2>

Český statistický úřad. SLDB 2011: obyvatelstvo podle věku, národnosti a pohlaví. [Online]. 2011. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30715&th=&vseuzemi=null&v=&vo=null&void=>

ČTK. Srbové na severu Kosova odmítli v referendu vládu Prištiny. iDnes.cz. [Online]. Vydáno: 16. 2. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/srbove-na-severu-kosova-odmitli-v-referendu-vladu-pristiny-p4x-/zahranicni.aspx?c=A120216_074651_zahranicni_ipi

Državni zavod za statistiku. Census 2011: Population by age and sex, by settlements. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/results/htm/E01_01_01/e01_01_01_zu p08_3735.html

Institutul national de statistica. Privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populației și Locuințelor 2011. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/02/Comunicat_DATE_PROVIZORII_RPL_2011.pdf

Istarski demikratski sabor dieta demokratka Istriana. Programska deklaracija istarskog demokratskog sabora. [Online]. 2009. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://ids-ddi.com/ids-ddi/dokumenti/>

Latvijas statistika. Final results of the Population and Housing Census 2011. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://data.csb.gov.lv/pxweb/en/tautassk_11/tautassk_11__tsk2011/?tablelist=true&rxid=27b555e4-367a-4f5f-b059-1e03ba1b3bdf

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Belgie. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/belgie

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Švýcarsko. [Online]. 2014. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/

Moravané. Program. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://www.moravane.cz/o-nas/program>

Polski urząd statystyczny. Wyniki spisu ludności i mieszkań 2011. [Online]. 2013. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Przynaleznosc_narodowo-etniczna_w_2011_NSP.pdf

ŠLAJCHRTOVÁ, Leona. *Jsem pro Katalánsko! Ale jen naoko, ukázalo kontroverzní hlasování*. Lidovky.cz. [Online]. Vydáno: 10.11.2014 [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/jsem-pro-katalansko-ale-jen-naoko-ukazalo-kontroverzni-hlasovani-p9a-/zpravy-svet.aspx?c=A141110_165954_In_zahranici_msl

Statistical office of the Republic of Serbia. Final results of the 2011 Census of population, households and dwellings book 1 – Ethnicity. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <http://popis2011.stat.rs/?lang=en>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Základné údaje zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011, obyvateľstvo podľa národnosti. [Online]. 2012. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <https://slovak.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=e1256501-ad2a-46ce-89f5-01b2410482e8>

Wikipedia. Sandžak: Demographics. [Online]. 2015. [Cit. 2015-4-20]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Sand%C5%BEak#cite_note-5